



JÖNKÖPING UNIVERSITY  
*School of Health and Welfare*

# Den stulna friheten

En kvalitativ studie om kvinnors upplevelser av hedersrelaterat våld och förtryck.

**HUVUDOMRÅDE:** *Socialt arbete*

**FÖRFATTARE:** *Ida Slivkova och Ishtar Johnny Teddy*

**JÖNKÖPING** 2025 mars

## **Förord**

Vi vill ge ett stort tack till vår handledare Nina Gunnarsson som bidragit med sina kunskaper samt hjälp och stöd under vårt arbetes gång.

## **Abstract**

**Title:** The stolen freedom: A qualitative study on women's experiences of honor-related violence and oppression.

**Supervisor:** Nina Gunnarsson

**Examiner:** Monika Allgurin

Honor-related violence and oppression (HRV) is a social problem in Sweden. Some of the challenges in combating this problem are, for example, lack of resources, lack of knowledge and misunderstandings within the social services. The social services are one of the authorities that are commissioned to support and help these vulnerable women in various ways. However, many of the women in the study have experienced the shortcomings of the authorities in dealing with their situation. The purpose of this study is to understand, based on the stories of women exposed to HRV, the oppression that they experience in Sweden and their experiences of Swedish society's response to their vulnerability. In order to achieve the purpose of the study, we explore the answers to two questions, namely the different types of oppression the women describe and their experiences of the Swedish society's response to their vulnerability. The study's empirical data is analyzed with methodological analysis. The result of this study shows that the women in the autobiographies feel, among other things, helplessness, frustration and fear of being subjected to honor norms. Their perpetrators use various forms of violence and control. Even though the oppression sometimes occurs in public and in front of professionals and authorities, the latter choose to overlook these women's vulnerabilities. This reaction leads to the conclusion that the public and the authorities should have sufficient knowledge about HRV in order to identify the issues surrounding it.

**Keywords:** honor-related violence and oppression, HRV, normalization process, intersectionality, autobiographies, women

# Sammanfattning

**Titel:** Den stulna friheten: En kvalitativ studie om kvinnors upplevelser av hedersrelaterat våld och förtryck.

**Handledare:** Nina Gunnarsson

**Examinator:** Monika Allgurin

Hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) är ett samhällsproblem i Sverige. Några av utmaningarna med bekämpningen av detta problem är bland andra resursbrist, bristande kunskaper och missförstånd hos exempelvis socialtjänsten. Socialtjänsten är en av myndigheterna som ska stödja och hjälpa dessa utsatta kvinnor på olika sätt. Däremot har många av kvinnorna i studien uttryckt myndighetens brister i hantering av deras situation. Syftet med denna studie är att utifrån berättelserna av kvinnor utsatta för HRV förstå deras upplevelser av förtryck som de upplever i Sverige samt deras erfarenheter av det svenska samhällets bemötande av deras utsatthet. För att uppnå studiens syfte har vi utgått från två frågeställningar, nämligen de olika typer av förtryck kvinnorna redogör för samt deras upplevelser av det svenska samhällets bemötande av deras utsatthet. Studiens empiri analyseras utifrån metodisk analys. Denna studies resultat visar att kvinnorna i självbiografierna känner bland andra hjälplöshet, frustration och rädsla av att utsättas för hedersnormer. Deras förövare använder sig av olika typer av våld, förtryck och kontroll. Trots att förtrycket kan ske bland allmänheten och framför myndigheters yrkesutövare, väljer de sistnämnda att förbise kvinnornas utsatthet. Detta som leder till slutsatsen om att allmänheten och myndigheterna bör ha tillräckliga kunskaper om HRV samt uppmärksamma problematiken kring det.

**Nyckelord:** hedersrelaterat våld och förtryck, HRV, normaliseringsprocess, intersektionalitet, självbiografier, kvinnor

## Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Problemformulering.....	6
Syfte och frågeställningar.....	7
Bakgrund.....	8
Skillnaden mellan HRV och VINR .....	8
Vilka är de huvudsakliga svårigheterna med att bekämpa HRV? .....	10
Hur närmar sig andra länder HRV? .....	13
Debatten i Sverige angående HRV.....	15
Tidigare forskning .....	17
Övergripande forskning angående HRV.....	17
Gemensamma upplevelser av HRV.....	19
Hederns betydelse .....	19
Förövarna är familjemedlemmar.....	20
Våldet kvinnorna upplever.....	21
Kontroll och begränsning .....	21
Barnäktenskap och äktenskapstvång.....	22
Kontakten med socialtjänsten .....	23
Sammanfattning och kunskapsluckor .....	24
Teoretiska utgångspunkter.....	26
Våldets normaliseringsprocess .....	26
Intersektionalitet.....	28
Metod .....	30
Urval.....	30
Datainsamling.....	32
Analysprocess.....	36
Kvalitetskriterier.....	39
Etisk diskussion.....	41
Resultat .....	43
Våldet som en oundviklig del av kvinnornas vardag.....	43
Kvinnorna lever under kontroll och våldsamma hedersnormer .....	45
Hur bemöter samhället kvinnorna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck? .....	49
Resultatdiskussion .....	55
Metoddiskussion.....	60
Relevans för socialt arbete .....	62
Framtida forskning .....	62
Slutsatser .....	63
Litteraturförteckning .....	64

## Inledning

Hedersrelaterat våld (HRV) är en typ av könsrelaterat våld som fått stor uppmärksamhet i bland annat media och mänskliga rättighetsorganisationer. Fler fall av HRV rapporteras idag världen över. HRV har inte någon specifik definition eftersom den varierar från kultur till kultur (Bhanbhro et al., 2016). Däremot skulle HRV kunna definieras som regleringen av kvinnors sexualitet och deras överensstämmelse med sociala normer och traditioner. I samhällen med ett hedersbaserat värdesystem har heder en central roll i familjens vardagliga liv och gäller inte enbart individens unika värde och självkänsla utan även hela familjens heder. För att bevara hedern är exempelvis pappan i familjen beroende av erkännande från det sociala sammanhanget. Familjens heder kan smutskastas utifrån exempelvis dotterns omoraliska beteende. Därigenom blir allvarliga konsekvenser för henne känslomässiga, fysiska och sociala. Våldet kan eskalera och innebära döden (Björktomta, 2019). När människor emigrerar från andra länder tas dessa normer och värderingar, grundade i hederskulturen, med till Sverige. Carbin (2013) och Björktomta (2019) anger att HRV i Sverige blev uppmärksammat efter mordet på Pela år 1999 och Fadime Sahindal år 2002.

Fokuset i denna uppsats ligger på att utifrån undersökningen av berättelserna av kvinnorna utsatta för HRV förstå vilka former av förtryck kvinnorna upplever samt hur de upplever att det svenska samhället bemöter deras utsatthet.

Uppsatsen är av stor relevans och betydelse för socialt arbete eftersom det illustrerar hur HRV kan te sig, och via detta bidra till ny lärdom och kunskaper som en del av underlaget för yrkesverksamma inom socialt arbete, för att kunna förbättra arbetet med individer utsatta för denna typ av våld.

## **Problemformulering**

Den 1 juni 2022 implementerades hedersförtryck som en ny straffbestämmelse i brottsbalken (SFS 1962:700) (BrB) (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, u.å). Mestadels är det kvinnor, i olika åldrar, som drabbas av HRV. Förövarna kan vara både män och kvinnor, och våldet sker mestadels kollektivt, inom den utökade familjen. Det innebär att gränserna mellan offer och förövare ofta blir otydliga. Med andra ord kan förövaren själv vara utsatt för förtrycket och känna sig pressad att prioritera kollektivet över den utsatta individen i familjen. På så vis normaliseras våldet (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck, u.å).

Studier inom socialt arbete är enade om att socialtjänsten har en avgörande roll i bekämpningen av HRV (se exempelvis Bainastovu & Strid, 2024). Däremot upplever socialarbetare allvarliga komplikationer i hanteringen av det. Enligt Bainastovu och Strid (2024) påverkar osäkerheten och komplexiteten i hanteringen av HRV socialarbetarnas förmåga att ge rätt typ av hjälp vid rätt tidpunkt.

Denna uppsats fokuserar på kvinnors unika erfarenheter och berättelser av HRV. Det är viktigt att uppmärksamma kvinnornas situation eftersom HRV är ett brott som fortfarande förekommer i vissa kontexter (Olsson & Bergman, 2021).

Trots att utövandet av HRV är brott enligt lag tillämpas detta fortfarande av förövarna. Denna uppsats avser att presentera hedersutsatta kvinnors erfarenheter för att uppmärksamma deras röster samt vidare problematisera HRV. Utifrån tidigare forskning (de los Reyes, 2003; Aquilonius, 2022) identifieras en bristande kunskap om just hur myndigheternas yrkesverksamma bemöter de utsatta för HRV. Det är därför av vikt hur kvinnor erfar att myndigheterna bemöter dem när de söker hjälp.

## **Syfte och frågeställningar**

Syftet med denna studie är att utforska, utifrån de fem undersökta kvinnornas berättelser, det hedersrelaterade förtrycket som dessa kvinnor upplever i Sverige samt deras erfarenheter av det svenska samhällets bemötande av deras utsatthet.

Frågeställningar:

- Vilka former av förtryck redogör kvinnorna för?
- Hur upplever kvinnorna att det svenska samhället bemöter deras utsatthet?



## Bakgrund

Morden på Pela år 1999 och Fadime år 2002 framkallade en intensiv debatt i svenska medier (Carbin, 2013). Mordet på Fadime inträffade trots att hon tidigare hade talat inför riksdagen om det systematiska våld och den kontroll som hennes pappa och bror utsatte henne för (Björktomta, 2019). Vid början av 2000-talet var begreppet HRV okänt i landet. Sedan ovannämnda incidenter har den svenska regeringen lagt ner betydande tid och resurser på att bekämpa detta problem. Till en början betraktades HRV som misshandel betecknande för vissa invandrargrupper. Som första åtgärder införde och antog landet lagar mot barnäktenskap och tvångsäktenskap. Trots detta har HRV förblivit ett socialt problem i det svenska samhället (Björktomta, 2019).

Enligt Världshälsoorganisationen (2012) förlorar ungefär 5 000 kvinnor per år sitt liv som resultat av våld i hederns namn. Dock förklarar rapporten att mörkertalet möjligen är mycket högre (WHO, 2012).

### Skillnaden mellan HRV och VINR

Idriss (2017) har utfört en studie i Storbritannien som illustrerar relationen mellan våld i nära relation (VINR) och hedersrelaterat våld (HRV). En liknelse mellan dessa två typer av våld är att båda är en form av patriarkalt våld som oftast är könsbaserat, gentemot kvinnor. Däremot kan HRV tillämpas av kvinnor och utövas gentemot män.

De huvudsakliga skillnaderna mellan HRV och VINR är att (a) HRV involverar gruppmedlemmar vilka tar beslut om ”bestraffning”; (b) HRV involverar en tredje part i att utmäta våld; och (c) tekniker av brottsbekämpning för utredning och åtal vid HRV skiljer sig från dem som tillämpas i fall av VINR (Idriss, 2017). HRV passar inte in i huvuddefinitionen av VINR. Det finns motargument mot det andra påståendet om att skillnaden är att HRV kan involvera en tredje part. Båda former av våld kan involvera en tredje part, men det finns skillnad här. Skillnaden i HRV är bredden och sofistikereringen av berörda nätverk. Det är enbart med HRV som det kan förekomma sofistikerade nätverk av en utomstående part, såsom exempelvis en taxichaufför som tilldelas bilder på den utsatta för att hålla utkik efter henne (Idriss, 2017).

Det konstateras att HRV är ett distinkt fenomen existerande inom sina egna parametrar. Det är skillnader i motivation och förberedelse, den bredare planeringen samt samhällsengagemang och den ”förmodade publiken” (Idriss, 2017, s. 15). Argumentet

för den förmodade publiken i denna kontext illustrerar att återupprättandet av namn och status måste ske för en ”dubbel publik” (Idriss, 2017, s. 15) - medlemmar av samhället medvetna om överträdelserna måste försäkras om familjens värde och värdighet samt att kvinnorna i detta samhälle måste ”terroriseras” för att inte begå liknande överträdelser. Den förmodade publiken är ett kännetecken för HRV då det tillämpas för att sätta skräck i alla kvinnor tillhörande gruppen. Detta är skillnaden mellan HRV och VINR. Följer inte kvinnorna gruppens etablerade normer mördas de. Dessa terrorhandlingar ska visa för de andra gruppmedlemmarna i samhället att männen har kontrollen och att det förstärker den patriarkala makten. Dessa gärningar av en mer omfattande terrorism existerar inte i individualiserade gärningar av VINR. En enskild förövare av våld mot kvinnor utför ofta en personlig attack, försöker dölja sina övergrepp och har inget motiv att terrorisera andra kvinnor, förutom den (enda) kvinnan som misshandlas. Det mer omfattande symboliska budskapet bakom HRV skiljer sig därav från VINR (Idriss, 2017).

I genomsnitt är HRV dessutom mycket mer kollektivt och relationsmässigt avlägset jämfört med VINR. Mördandet inom HRV sker inför människor, en publik – samhället, som ofta godkänner detta, även om det är indirekt. Behovet av att återuppta familjens rykte bidrar till att HRV skiljer sig till omfattande del från VINR (Idriss, 2017).

Det kan vara problematiskt att HRV betraktas som en annan typ av våld än VINR då det föreligger risk för stigmatisering av vissa etniska grupper, samhällen och kulturer. Däremot finns även risker med att inte erkänna differentieringen mellan dessa två. Risken med att inte erkänna skillnaden mellan HRV och VINR är att ta bort det viktiga fokuset på dess särskilda faror vilket lämnar utsatta kvinnor i riskzonen. Genom att inkludera HRV som en del av VINR äventyras kvinnornas tillgång till de mest lämpliga interventionerna utifrån deras situation (Idriss, 2017).

Det finns både likheter och skillnader mellan HRV och VINR och därför kan de vara svåra att åtskiljas. Oftast föreligger likheter som inte egentligen visar sig vara så lika. Ytterligare, skiljer sig HRV från VINR genom att en central komponent av våldet är att sätta skräck i andra kvinnliga familjemedlemmar, den förmodade publiken. VINR är i stället dolt eftersom förövaren är medveten om att händelserna strider mot etablerade föreskrifter. Det är till fördel att betrakta HRV som annan typ av våld än VINR då den huvudsakliga uppmärksamheten riktas på dess specifika faror och de utsatta kvinnorna fångas upp, samt att rimliga insatser tillhandahålls dessa kvinnor. Nackdelen med att

betrakta HRV som annan typ av våld än VINR är att det riskerar en stigmatisering av etniska grupper, samhällen och kulturer.

### Vilka är de huvudsakliga svårigheterna med att bekämpa HRV?

Olsson och Bergman (2021) har utfört en studie i svensk kontext om hur socialarbetare hanterar HRV. Utifrån en djupintervju av 11 respondenter identifierades fyra huvudteman: 1) Ett långvarigt problem; (2) Organisatorisk försummelse; (3) Kunskap och expertisområde; samt (4) Brist på gemensam förståelse.

Det framkommer att socialarbeters kunskaper och erfarenheter av HRV inte tas till vara, vilket skapar frustration hos dem. Socialarbetarnas röster och kunskaper erkänns inte i organisationerna de arbetar på eller i den politiska debatten. Utifrån detta finns en risk att denna felaktiga och underordnade status bidrar till att befolkningen ifrågasätter socialarbetarnas förmågor och färdigheter. Det finns dessutom motstridiga krav på socialarbetarnas yrkesutövning. Socialarbetarna måste handskas med spänningen mellan att skydda minoriteter och inte vara kulturellt respektlösa gentemot dem, samtidigt som de ska ingripa för att skydda de människor som utsätts för HRV enligt lag och förordning. Respondenterna medger att deras resurser är begränsade, och berättar om brist på tid och stöd från deras ledning. Dessutom finns kunskapsbrist samt alltför litet vetenskapligt stöd. Som ett resultat av detta framstår det som att socialarbetarna och ledningen har ett okänsligt förhållningssätt till HRV och därav missbedöms de utsattas situation (Olsson & Bergman, 2021).

De organisatoriska resurserna och arbetsförhållandena är betydelsefulla faktorer, avgörande för hur självsäkra och med vilken grad av acceptans socialarbetare kan ta steg mot HRV-frågor. Socialarbetarna möter komplexa fall inom expertisområden, hög arbetsbelastning, tidsbrist, hög personalomsättning, osäkerhet och brist på riktlinjer och policys, samt mestadels otillräckligt stöd från ledningen. Dessa kan förstås som bidragande faktorer till en organisatorisk försummelse, vilket bidrar till ett otillräckligt erkännande och således en brist på professionell yrkeslegitimitet för socialarbetare. Detta kan anses vara en ohållbar arbetsituation med hög belastning. Dessa brister som socialarbetare ställs inför kan skapa konflikt eller tvetydighet i arbetsrollen samt interaktionerna med brukare som är känslomässigt krävande. Den organisatoriska försummelsen resulterar i ett individualiserat ansvar (Olsson & Bergman, 2021).

Kunskap och expertisområde illustrerar att det föreligger brist på användbara utvecklade metoder och interventioner inom området av HRV. En faktor är att den akademiska disciplinen av socialt arbete i Sverige oftast inte publicerar forskning om interventioner och studier med effekt. Därutöver föreligger inte tillräcklig erfarenhet av användningen av riskbedömningar och säkerhetsplanering. Polisen har angett att HRV som brott är svårt att utreda och förstå då stora delar av en utvidgad familj eller klan kan vara involverade som antingen förövare eller planerare av brott mot en enskild person. Det kan behövas att både polis och socialtjänst samverkar via gränsöverskridande utredningar som involverar andra myndigheter och eventuellt även andra länder. Dessa yrkesverksamma behöver kunna skilja mellan attityden mot HRV och VINR (Olsson & Bergman, 2021).

Brist på gemensam förståelse handlar om att det sociala arbetet samt de sammanhang där det sociala arbetet utförs sammansätts av maktrelationer och ideologier. Detta illustreras genom att HRV har dilemman och komplexitet som leder till brist på samförstånd bland socialarbetarna och i förhållande till andra aktörer inom området, däribland samarbetspartners och politiker. När det råder om avsaknad av samförstånd mellan dessa aktörer skapas ideologiska spänningar som resulterar i osäkerhet bland socialarbetare angående vilka arbetsmetoder som ska tillämpas, där det dessutom föreligger en rädsla för diskriminering mot, kategorisering ~~av~~ och stigmatisering av människor och familjer med invandrarbakgrund. Därav försöker socialarbetare inte missförstå vissa etniska gruppers situation med syfte att undvika och avslöja HRV-problematik. Genom att försöka undvika frågan kan socialarbetaren inte handskas med frågan som en HRV-fråga och då blir det svårt att känna igen den utsatta. Moraliska dilemman och konflikter inom yrkesetiken kan vara att socialarbetare inte har mod nog att ordna skydd för människor utsatta för HRV då kontakten med myndigheter mestadels anses motsätta sig normerna i en hederskultur samt öka risken för våld gentemot den utsatta. Socialarbetarna kan påverkas av ångest över rasism, som kan bli en anklagelse, när de arbetar med familjebaserat våld mot kvinnor tillhörande minoritetsgrupper. Då undviker de att anordna skydd för de hedersutsatta (Olsson & Bergman, 2021).

Problemet med kunskapsluckorna angående HRV är av central betydelse, eftersom det blir grogrund för olika missuppfattningar relaterade till dess karaktär. Baianstovu och Strids (2024) studie identifierar de stereotypiska bilderna som yrkesmässiga och

personer utsatta för HRV möter. Dessa klassas i fyra kategorier: *nationalitet och migration, kön och ålder, religion, samt sexuell läggning*. Med hänsyn till *nationalitet och migration* finner studien att den dominerande uppfattningen hos många offentliga strukturer är att om det finns någon form av övergrepp i en familj med invandrarbakgrund, då måste misshandeln vara av HRV-karaktär. Det är inte heller ovanligt att svenskar uppmuntrar HRV-offer att berätta om upplevda erfarenheter av hedersförtryck med syftet att förstärka sina egna känslor av självrtäffärdighet och moralisk överlägsenhet.

Angående stereotypen om *kön och ålder*, redogör Baianstovu och Strid (2024) för den rådande missuppfattning att bara flickor och kvinnor är utsatta för denna typ av våld och att pojkar och män kan bara vara förövare. Empirin visar att pojkar också blir utsatta för HRV, om än i mindre utsträckning, och att kvinnor kan delta i våldsutövandet, om än i mindre utsträckning. Som resultat av dessa missuppfattningar riskerar pojkars tillgång till hjälp och insatser hämmas, och offer som har varit utsatta för HRV från kvinnor får inte adekvat hjälp. Den befintliga bilden av HRV-offret är den unga och tysta flickan. Denna bild utesluter andra möjliga identiteter av offret, såsom kvinnor som dricker och/eller upprätthåller sexuella förhållanden med andra personer, pojkar, vuxna och äldre människor, samt HBTQ personer.

Uppfattningar att den muslimska *religionen* är direkt kopplad till våldsutövande i hedersrelaterad kontext är överrepresenterat i empiriskt material (Baianstovu & Strid, 2024). Men studien här visar att denna uppfattning är en ytterligare stereotyp som socialarbetare och serviceutövare kämpar med. Denna stereotypifiering innebär att muslimer missuppfattas av samhället som våldsamma, även när serviceutövarna själva är av muslimsk bakgrund. Slutligen, redogör studien att de befintliga HRV-insatserna är utformade efter behoven av flickor eller unga kvinnor. Detta innebär att HRV offer med en annan *sexuell läggning*, exempelvis utsatta HBTQ personer, blir uteslutna från möjligheten att få hjälp och skydd.

Det har identifierats flera svårigheter med att bekämpa HRV. Olika delar av svårigheterna är exempelvis kunskaps- och resursbrist, hög personalomsättning och osäkerhet, brist på applicerbara och utvecklade metoder och interventioner, en rädsla för diskriminering samt rådande stereotyper angående ursprunget och karaktären av HRV. Det är dock avgörande att de professionella är modiga och kunniga i utredningen av familjer med utländsk bakgrund om det finns misstanke för misshandel. Det är

centralt att hålla fokuset på problemet, att skydda ett potentiellt offer av HRV. Arbetet ska utföras professionellt och etiskt, men samtidigt ska yrkesutövaren inte glömma att prioriteten är att rädda individens liv och inte att vara politiskt korrekt. Dessa komponenter för sig och i samspel med varandra skapar hinder för att professionella ska kunna identifiera och hantera fall relaterade till HRV.

## Hur närmar sig andra länder HRV?

Europeiska länder debatterar om fenomenet HRV på olika sätt. Exempelvis, närmar sig Nederländerna, Tyskland och Storbritannien problematiken i enlighet med den politiska kontexten i det relevanta landet och tidigare studier har visat att dessa tre länder har debatterat om problematiken på olika sätt (Yurdakul & Korteweg, 2013).

Den politiska debatten i Nederländerna kännetecknas av en delikat balans som innebär inkludering genom jämställdhet. Generellt har civila organisationer spelat en instrumentell roll i att framkalla debatter angående våld mot kvinnor i migrantdominerade grupper av samhället. Regeringen har arbetat aktivt med sådana organisationer i bekämpningen av HRV. Tre faktorer har möjliggjort migrationsorganisationernas inkludering i skapandet av nya policyer som tar itu HRV. Den första är att ett av dessa organisationers huvudsakliga fokus var utbildning om befintliga könsstrukturstrukturer som är till nackdel för kvinnor. För det andra, blev strategin att positionera migranter som en av källorna för lösningen av HRV-problem en framgång. För det tredje, har debatten angående HRV och hedersmord skapats efter utformandet av restriktiva migrationslagar (Yurdakul & Korteweg, 2013).

Tysklands inställning till bekämpningen av HRV och hedersmord har varit motsatt till den i Nederländerna. Tysklands restriktiva migrationslagar blev svaret på HRV-fall. Muslimska migranter antogs som hotet mot jämställdheten i samhället. Den dominerande diskursen i tyska politiska debatter har varit att HRV och hedersmord är ett misslyckande av familjer med muslimsk bakgrund att integreras i det tyska samhället. Statens strategi mot HRV har varit antingen integration i eller exkludering från samhället. Vänsterpartier i landet, vars många politiker härrör från Turkiet, menar att landets ledare använder kvinnors belägenhet för att hindra migration från muslimska länder och inte för att hitta lösningar till HRV (Yurdakul & Korteweg, 2013).

I Storbritannien har diskursen om social sammanhållning varit dominerande. Storbritanniens strategi för att integrera invandrare har varit att assimilera dessa grupper

till samhället i stort. Den politiska diskursen angående HRV har påverkats av tvångsaktenskapsperspektivet. Vidare, infördes Tvångsaktenskapslagen år 2007. Men utvecklingen av lagar i bekämpning av tvångsaktenskap hindras något. Utredningen och fullföljandet av HRV blev klumpat ihop med åtal för VINR fall. VINR diskuteras i genusneutrala termer, vilket berövar problematiken av ett av sina centrala inslag, nämligen att HRV-offer till övervägande del är kvinnor. Vidare, har det i Storbritannien rått om missuppfattningar om skillnaden mellan kulturella praktiker och övergrepp. Exempelvis har polisen inte vågat agera i vissa allvarliga fall. I media har polismyndigheten åklagats för att ha varit ”politiskt korrekt” (s. 211) och att ha misslyckats att ingripa i HRV-fall (Yurdakul & Korteweg, 2013).

I Finland har Lindman och Hong (2018) undersökt kunskapsnivån angående HRV bland professionella. Vid studiens publicering var HRV inte kriminaliserat och vidare fanns det inga befintliga statliga strukturer utformade för dess prevention. Kunskapen över den kollektivistiska naturen av HRV är relativt svag inom rättssystemet. Vidare, upplevs det finska rättssystemet av de professionella som bristfälligt i fråga av utredning och påföljd av HRV-fall. Kontroll och begränsning av ens aktiviteter är de huvudsakliga ingredienserna av HRV. Men ribban för brottslig verksamhet i den finska strafflagen är högt satt, vilket utesluter kontroll som en straffbar handling enligt lagen.

Nederländerna har haft en stor framgång i arbetet mot HRV. Där har samhället aktivt engagerat invandrargrupper i debatten angående HRV-problematiken och har positionerat personer med utländsk bakgrund vid avantgardet av både policyförfattandet och vid utbildningen angående existerande könsmaktstrukturer som är till kvinnors nackdel. Tysklands strategi för HRV-bekämpningen däremot karakteriseras med exkluderingen av dessa grupper från utforskandet av lösningar till problematiken. Lagstiftaren använder offrens belägenhet som ett argument för att skärpa åtgärderna mot invandring till landet, vilket ytterligare bekräftar antagandet att landet är intresserat av att hålla vissa minoritetsgrupper utanför samhället i stort. Storbritanniens strategi i arbetet mot HRV verkar sakna perspektiv. Lagstiftningen utgår från ett problematiskt område, nämligen tvångsaktenskap, och på så sätt missas mycket annat relaterat till problematiken. Vidare, klumpar landet ihop HRV med VINR, vilket, som tidigare konstaterat, är kontraproduktivt och kan vara rent skadligt för HRV-offer. Slutligen, uppger de professionella i Finland en känsla av maktlöshet när det

gäller frågan om att skydda HRV-offer. Det verkar finnas stora kunskapsluckor inom rättsväsendet om denna problematik.

## Debatten i Sverige angående HRV

I Sverige har strategin varit att hantera HRV med integrationsåtgärder och jämställdhetspolitik (Carbin, 2013). Problematiken har fått mer uppmärksamhet i de nordiska länderna än i andra västerländska länder. När det gäller satsade pengar och framtagande av policymaterial har Sverige presterat bättre än andra nordiska länder i frågor om hantering av HRV-relaterade problem. Vad som kännetecknar den svenska inställningen till hanteringen av HRV är att problematiken inte har konstruerats som relaterad till islam och att det feministiska perspektivet spelar huvudrollen i striden mot kvinnors utsatthet för våld.

Morden på Pela år 1999 och Fadime år 2002 har framkallat den nödvändiga uppmärksamheten som HRV problematiken kräver (Carbin, 2013). Den förhärskande uppfattningen har blivit att det svenska samhället har misslyckats med att skydda dessa offer från sina patriarkala familjer, eftersom det har missbedömt problematikens allvarlighetsgrad. Med detta antagande lades grunden för unga kvinnor med minoritetsbakgrund att göra anspråk på sina rättigheter. Policytexter betonade behovet att lyssna på utsatta unga kvinnor med minoritetsbakgrund. Våldets identifiering möjliggjorde för offer, vilka var både kvinnor och män, att få hjälp från myndigheterna. Vidare, gjorde myndigheterna åtskillnad mellan denna typ av våld och våldet där kvinnor misshandlas av män, eftersom den nyligen identifierade typen av våld utövas kollektivt.

Kvinnorna som en gång i tiden var uteslutna från debatten angående våld i familjen ställdes nu framför kravet att berätta om sina erfarenheter med syftet att fylla de befintliga kunskapsluckorna angående HRV. Men den nya situationen som kvinnorna befinner sig i är inte helt oproblematiserad, eftersom det krävs av dem att utbilda det svenska samhället om "sin kultur" (s. 110). Lyssnaren, som är det svenska samhället, bestämmer alltså berättelsernas omfattning och innehåll. Vidare framkallar antagandet att det svenska samhället möjliggör för kvinnorna att berätta om sina upplevelser, en känsla av självrättfärdighet hos lyssnaren. Att ha gett kvinnorna möjligheten att berätta om sina upplevelser framkallar också uppfattningen att policyagendan är legitim (Carbin, 2013).



I Sverige har det feministiska perspektivet dominerat HRV-debatten. Den politiska diskursen har kretsat kring integration och jämställdhet. Men med tanke på de enorma kunskapsluckor som finns inom HRV-problemet har lagstiftaren krävt att kvinnor ska utbilda samhället om detta fenomen. Denna strategi är dock inte helt oproblematiserad eftersom det är samhället som sätter upp villkoren kring utbildningsprocessen utan att konsulteras med kvinnorna angående de huvudsakliga problemen inom HRV. Kvinnorna bör endast berätta det som lyssnaren, det vill säga det svenska samhället, är beredd på att höra. Lyssnaren bekräftar i processen sina känslor av kulturell dominans och självrättfärdighet och med detta kan man ifrågasätta vad det egentliga syftet med att lyssna på dessa kvinnor är.

Ytterligare, har det svenska förhållningssättet varit att skilja HRV-frågan från islam. Men denna strategi är inte utan sina utmaningar. Baianstovu & Strids (2024) menar att det finns befintliga stereotyper i det svenska samhället när det gäller våldets karaktär, å ena sidan, och islam, å andra sidan. Som Carbin (2013) poängterar, sätter det svenska samhället villkoren kring utbildningsprocessen, som omfattar vilket land dessa kvinnor härrör från. Sådana villkor är kontraproduktiva och vidmakthåller i stället de befintliga stereotyperna när det gäller religion och HRV.

## Tidigare forskning

I detta avsnitt presenterar vi tidigare forskning angående framförallt kvinnors upplevelser av HRV. Det presenterade materialet omfattar kvinnornas egna berättelser av den upplevda misshandeln. Den litteratur vi granskar består av intervjuer, personliga berättelser, samt *peer-reviewed* artiklar som analyserar intervjuer med HRV-offer.

### Övergripande forskning angående HRV

Bhanbhro et al. (2016) förklarar att en definition av HRV vanligtvis är ett planerat våld av ett kollektiv som oftast begås mot kvinnor och flickor av deras familj eller deras gemenskap, som agerar för att försvara sin heder eftersom de anser att kvinnan eller flickan utfört något för att skämma ut familjen eller gemenskapen. Däribland innefattas diverse typer av ”vanära” handlingar och beteenden såsom giftermål utan att be om lov av föräldrarna samt giftermål med någon utanför gemenskapen. I de los Reyes (2003) studie beskrivs det att det inte är ovanligt att bland annat våldsutsatta kvinnor söker hjälp utanför sin närmaste krets vid misshandel. Dock finns hinder mot detta utifrån lojalitet, skam och maktlöshet. Anledningen till att kvinnor misshandlas är att våldsutövaren har en extrem maktutövning och kontrollbehov. Våldet blir tillämpligt när kontrollen inte längre kan vidmakthållas på andra sätt.

Gällande kvinnornas kontakt med myndigheter har det ofta skett för många misslyckanden tidigare, bland annat med skola och sociala myndigheter där deras omständigheter missförstås, missbedöms och negligerats. Sjukvårdens hantering av kvinnornas situationer har skett slumpmässigt vilket innebär att i vissa fall var erfarenheterna av vården positiva och i andra fall ogynnsamma. Vidare konstateras det att misslyckade möten med socialtjänsten kan bero på att de inte ser och hanterar varje individuellt fall med utgångspunkt i dess enskilda premisser. Vanemässiga föreställningar, exempelvis utifrån etniska uppfattningar, bidrar till att flickorna behandlas utifrån en förutbestämd mall. Ännu en brist är att flickorna inte behandlas som offer av våld, utan deras omständigheter hanteras som generationskonflikter där målet är att komma överens med föräldrarna. Dessutom är resurserna bristande (de los Reyes, 2003).

Enligt Bhanbhro et al. (2016) sammanlänkar forskare inom HRV-området ”heder” med kollektivet eftersom de påstår att ”hedern” är omgiven av normer och värderingar av en

gemenskap och ”hederskod” är en del av hela samhället, klanen eller stammen, och inte en individ som betraktas ha kränkt ”hedern”. En koppling finns mellan ”heder” och släktskap gällande kvinnans eller flickans krav som ställs av gruppen, samhället, klanen eller stammen angående blygsamhet och lydnad. de los Reyes (2003) medger att kulturer genomsyras av könsstrukturer, samtidigt som könsmaktordningen inte kan separeras från samhällets andra maktstrukturer. Konflikter är inte enbart mellan flickorna och deras familjer/släkt men också mellan familjerna/slakten och det svenska samhället och beror på oppositionella synsätt i grundläggande frågor om värde och moral, ofta med olika syn på kvinnorna och deras frigörelse. Våld och hot gentemot unga invandrarkvinnor skapar plats för debatten om kön, etnicitet och makt. Det är problematiskt att endast koppla könsförtryck till patriarkala kulturer såsom inom grupper av invandrare, då detta kan bidra till att det ser ut som att majoritetssamhället inte har denna problematik. På så sätt riskeras samspelet av maktordningar som kön, etnicitet och klass att döljas. Myndigheter och institutioner blundar ibland för våld mot kvinnor genom att tänka att det är deras kultur, vilket resulterar i att ansvaret läggs på individer eller grupper i stället för att erkänna strukturell problematik.

Inom HRV är våldsutövandet planerat av ett kollektiv, oftast familjen eller slakten, och detta tillämpas på flickorna eller kvinnorna i familjen med syfte att försvara hedern som flickorna eller kvinnorna kan smutskasta genom ”vanära” handlingar. Det utövade våldet blir en följd av kontrollen när den inte längre kan tillämpas. Våldet flickorna och kvinnorna utsätts för lägger en grund till att söka extern hjälp, däremot finns hinder mot detta. Hindren är lojalitet, skam och maktlöshet, och det föreligger dessutom risker med den externa hjälpen av professionella. Misslyckanden med skydd och säkerhet av dessa offer har skett i form av missförstånd, missbedömningar och negligering, exempelvis utifrån att de yrkesverksamma inte betraktar och hanterar varje individuellt fall med utgångspunkt i dess enskilda premisser och att flickorna behandlas utifrån en förutbestämd mall med utgångspunkt i deras etnicitet. Dessutom föreligger en resursbrist. Därutöver läggs begreppet heder i kontexten av kollektivets och samhällets normer och värderingar som ska följas för att säkerställa flickans eller kvinnans blygsamhet och lydnad. Det är viktigt att könsstrukturerna synliggörs inom kulturen och samhällets övriga maktstrukturer, och att denna problematik är mellan flickorna eller kvinnorna och det svenska samhället då den handlar om synen på kvinnorna och deras frihet. Det är av betydelse att våldet kvinnorna genomgår sätts i ljuset av ett

intersektionellt perspektiv inom både familjen och majoritetssamhället, annars finns risk för fortsatt förskjutet ansvar till grupper av människor och vidare strukturell problematik.

## Gemensamma upplevelser av HRV

I detta avsnitt presenterar vi tidigare forskning som vi har grupperat i sex kategorier. I samtliga studier är kvinnornas ålder mellan de sena tonåren till 30-års åldern.

### *Hederns betydelse*

de los Reyes (2003) uttrycker att en intervjuad kvinna berättar att kvinnornas heder ligger mellan benen på dem. Ett brott dessa kvinnor kan begå är att inte lyda eller förlora sin oskuld. Drar de skam över familjen tillämpas dödsstraff. Domen om döden kommer redan när dessa kvinnor är små flickor. Kvinnorna har dessa livsvillkor livet ut. Då kan det anses att avlidandet av kvinnorna sker psykiskt, inte enbart om de bokstavligen livshotas med ett vapen. Christianson et al. (2020) påpekar att dessa unga kvinnor upplever mycket våld, förtryck och kontroll från sina familjer i syfte att upprätthålla familjens heder och att säkerställa att kvinnan blir en personifiering av familjens heder. Kvinnorna upplever att familjen styrs av patriarkala normer där de ledande principerna härrör från föräldrarnas ursprungliga land. Respondenterna berättar att i föräldrarnas ursprungliga land är det exempelvis oacceptabelt att kvinnor upprätthåller sexuella förhållanden utanför äktenskapet. I sådana fall anses inte våldet mot dessa kvinnor som en kriminell handling utan som en nödvändig åtgärd som tillgrips för att upprätthålla familjens heder. Akpınar (2003) återger att enligt kvinnornas familjer innebär begreppet heder både skydd och kontroll. Aquilonius (2022) berättar att intervjuade kvinnor uttrycker en önskan för ökad kunskap angående HRV i samhället. Att sätta ord på fenomenet ger upphov till förståelse av problematiken och detta i sin tur möjliggör förutsägelse av en potentiell belägenhet.

Hedern är ett mål som upprätthålls genom olika medel, såsom våld, kontroll och förtryck. Denna heder har dottern eller kvinnan i familjen ansvar över att bära, och på så sätt blir hon den som får genomlida hedersnormerna. Dessa normer, grundade i hedern och patriarkalet där de avgörande principerna kommer från föräldrarnas ursprungsland, påverkar kvinnornas liv. Kvinnornas liv präglad av HRV tar sin början redan när de är flickor och fortsätter livet ut, och ska fungera som ett skydd för kvinnan,

familjen och maken. Då HRV föreligger i det svenska samhället uttrycker vissa kvinnor att det skulle vara önskvärt att kunskap kring ämnet ökas. På så sätt kan HRV förstås som en problematik och kan kartläggas.

### *Förövarna är familjemedlemmar*

Flertal studier identifierar närstående, mestadels män, som de huvudsakliga förövarna. Kakabaveh et al. (2023) uppger att förövarna är släkt- och familjemedlemmar, oftast kvinnans man eller svärföräldrar. I intervjuerna utförda av Aquilonius (2022) berättar respondenterna om utsatthet för psykiskt våld och sexuella övergrepp från familjemedlemmar. Resultatet i Christianson et al. (2020) studie visar att i vissa fall identifierade kvinnorna båda föräldrar som kontrollerande och pekade på männen i familjen som de huvudsakliga våldsutövarna. Att båda föräldrar och i vissa fall bröder deltar i våldsutövandet konstateras av Björktomta (2019) och hon identifierar våldsutövarna som respondenternas anknytningspersoner. I Sedem och Ferrer-Wreders studie (2015) redogör flertalet av kvinnorna att de har haft en relation med sina två föräldrar som inte varit harmonisk. Kvinnorna anger att deras barndom präglades av bristande säkerhet och tillit gentemot sina föräldrar. Akpinars (2003) analys visar också att kvinnorna var utsatta för våld från övriga manliga familjemedlemmar.

På grund av dessa upplevelser av våld och förtryck som härrör från närstående familjemedlemmar är kvinnorna ambivalenta när det gäller att söka hjälp utanför familjen (Christianson et al., 2020; Akpinar, 2003). De fruktar vedergällning (Christianson, et al., 2020), är utsatta för press att inte kontakta myndigheter kombinerat med hot om att de kan förlora sina barn om de gör det (Olsson, 2024), och hot av exkludering från familjen (Olsson, 2024; Akpinar, 2003). Trots dessa hot vågar kvinnorna söka hjälp, men oftast lider de av ensamhet och exkludering (Akpinar, 2003). En respondent berättar att hon blivit socialt skadad, andra uppger att de upplever social utsatthet, skuld känslor om att de svikit familjens heder, psykisk ohälsa och även att de har gjort försök att ta sitt liv (Christianson, et al., 2020).

Respondenternas redogörelser skildrar en utmanande tillvaro. I flera fall är båda föräldrarna, kvinnornas anknytningspersoner, våldsutövarna. Att inte ha någon vuxen i familjen att vända sig till är en grogrund för en framtida brist på förtroende för vuxna utanför familjen. Detta i kombination med förtrycket och hotet mot hjälpsökande utanför familjen och utsätter kvinnorna för emotionellt lidande och psykisk ohälsa. Men

trots hotet vågar kvinnorna söka och få hjälp och även om detta i sig själv är ett stort steg framåt, är det för kvinnorna en bitterljuv seger – de lyckas fly från en destruktiv miljö genom att betala ett högt pris i form av isolering, social förstörelse och psykisk ohälsa.

### *Våldet kvinnorna upplever*

Kakabaveh et al. (2023) och Aquilonius (2022) uttrycker att de hedersutsatta kvinnorna upplever fysisk och psykisk misshandel såväl som sexuella övergrepp i familjen och av sin man (Fernbrant et al., 2013). Björktomta (2019) och Christianson et al. (2020) redogör att kvinnorna dessutom utsätts för ekonomiskt och latent våld. Detta begränsar dessa kvinnors möjlighet till val i livet och förstärker makten av de patriarkala strukturerna i familjen. Björktomta (2019) återger att det fysiska våldet sker genom till exempel allvarlig kroppslig skada genom slag, bortförande i samband med tvångsförlovnings och mordförsök, psykiskt utifrån verbala kränkningar, avvisande och emotionell utpressning, sexuellt utifrån exempelvis äktenskapsvåldtäkt (Christianson et al., 2020), ekonomiskt i form av att offret inte har pengar, latent genom tystnad och ansiktsuttryck samt hot i form av dödshot (Björktomta, 2019).

Våldet kvinnorna upplever gestaltar sig på olika sätt. Det handlar om fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och latent våld, och därutöver uthärdas hot. Något så litet som ett ansiktsuttryck kan betyda att kvinnorna är illa ute, vilket illustrerar våldets många skepnader. Detta våld syftar till att begränsa kvinnorna i livet. Vissa kvinnor väljer att inte anmäla våldet de genomlider av sin familj eller make utifrån en rädsla och vedergällning från förövarna, medan andra anmäler våldet för att få skydd. Trots detta känner kvinnorna därigenom en ensamhet då de utesluts ur sammanhanget.

### *Kontroll och begränsning*

Olsson (2024), Christianson et al. (2020) och Fernbrant et al. (2013) anger att de utsatta för HRV har upplevt mycket begränsning och kontroll i sin familj eller av sin partner. Björktomta (2019) medger att kvinnorna berättar om upplevelser av kontroll och begränsningar i nästan varje aspekt av sitt liv. Vidare medger en kvinna i de los Reyes (2003) studie att kvinnornas rättigheter och beteenden är begränsade, vilket innebär att de ska lyda hela tiden. Kakabaveh et al. (2023) förmedlar att dessa kvinnor utsatta för HRV inte får samma frihet som andra som inte lever under HRV får. Hedersförtrycket

de upplever är präglad av kontroll och isolering. Sedem och Ferrer-Wreder (2015) påstår att när de unga kvinnorna under puberteten försöker etablera sin autonomi och personliga identitet skapas konflikter, likaså gällande deras intressen för romantiska relationer och sin egen sexualitet. Christianson et al. (2020) uppger att de mest använda formerna av kontroll innebär begränsning av kvinnans sociala kontakter till personer som familjen godkänner, full kontroll över kvinnans tid, intolerans mot umgänge med svenska pojkar samt totalt förbud mot intima kontakter med killar. Sedem och Ferrer-Wreder (2015) berättar att i några av fallen blir föräldrarna mer stränga när de unga kvinnorna utmanar dem. Kvinnorna i Christianson et al. (2020) studie berättar vidare att som ett resultat av förtrycket upplever de känslor av maktlöshet, ensamhet och isolering. Akpınar (2003) förmedlar att samtliga kvinnor anses som framtida mammor och som sådana måste familjen säkerställa deras skydd. Samtidigt är kvinnornas sexualitet ett potentiellt hot mot familjens heder och därför måste kvinnornas beteende och kontakter kontrolleras.

Kvinnorna beskriver kontrollen och begränsningarna som aktuella i nästan varje aspekt av deras liv. HRV tillämpas gentemot kvinnorna utifrån deras kön och därav ska de bete sig på ett särskilt sätt för att tillfredsställa denna roll. Då ett "olämpligt" umgänge ökar risken för smutskastning av hedern tillämpas begränsningar i kvinnornas sociala liv. Därför ska sexualiteten kontrolleras. Detta aktualiseras under puberteten, när de anses ha blivit kvinnor. Kontrollen och begränsningarna påverkar kvinnorna negativt och de uppger en känsla av maktlöshet, ensamhet och isolering. Försöker de motsätta sig kontrollen och begränsningarna tillkommer konsekvenser såsom uteslutning ur familjen. På så sätt kan förövarna fortsätta att upprätthålla kontrollen och begränsningarna.

### *Barnäktenskap och äktenskapstvång*

En till form av förtryck som kvinnorna redogör för är föräldrarnas involvering i frågor angående när och med vem döttrarna ska gifta sig. Intervjupersoner i Kakabaveh et als. (2023) studie redogör för hedersförtryck präglad av bland annat påtryck om giftermål i tidig ålder. En respondent i Aquilonius (2022) intervjustudie berättar att när hon var 15 år gammal, blev hon bortgift till en våldsam man som kontrollerade och utsatte henne för sexuella övergrepp. Flickan slutade med sina studier på gymnasiet som resultat av den djupa depressionen hon drabbades av. Några respondenter i Christianson et als.

(2020) studie berättar dessutom om föräldrarnas försök till kontroll över vem kvinnorna gifter sig med. Dessa försök möttes av starkt motstånd från de unga kvinnorna som var fast beslutna vid att försvara sin rätt att välja vem de skulle tillbringa sitt liv med. Kvinnorna i Akpinars (2003) studie berättar om bortgifte i tidig ålder. En av kvinnorna berättar att hon var bortgift i tonåren mot hennes vilja till en mycket äldre man. Den andra var bortgift när hon var 15 år gammal till en 19-årig man som bodde i Sverige och som hade en svensk flickvän. Kvinnorna berättar att familjen har tillgripit denna åtgärd i syfte att kontrollera dem och för att bevara familjens heder.

De redogjorda erfarenheterna visar att det finns kvinnor i Sverige som bor i äktenskapstvång. Resultatet tydliggör vidare att flickor och unga kvinnor som bor i Sverige kan bli föremål för äktenskapstvång. Medan vissa redogörelser är mer än 20 år gamla är andra från bara några år sedan, vilket tyder på att problemet med barnäktenskap och äktenskapstvång är aktuellt och pressande. I 4 kap. 4c § av brottsbalken (SFS 1962:700) (BrB) kriminaliseras äktenskapstvång, och i 4 kap. 4c § tredje stycket av samma lag kriminaliseras barnäktenskap. Detta är ett stort steg i rätt riktning.

### *Kontakten med socialtjänsten*

I flera studier berättar respondenterna om både kontraproduktiva och om positiva upplevelser från kontakter med socialtjänsten. Kakabaveh et al. (2023) berättar att många av kvinnorna har haft kontakt med socialtjänsten. För vissa har hjälpen här varit stor, medan för andra inte alls, där det ibland inte erbjudits något stöd eller någon hjälp alls. I Olssons (2024) studie berättar en respondent om socialtjänstens krav för ett gemensamt möte med hennes föräldrar. Kvinnan kategoriserar mötet som sin ”värsta mardröm” (s. 2631). En annan kvinna från studien berättar om de skadliga konsekvenserna från socialtjänstens råd om att fly från familjen utan någon förberedelse. I Aquilonius (2022) intervjustudie uppger de unga kvinnorna att de länge har känt sig osedda av det svenska samhället. Två respondenter redogör för erfarenheter där socialtjänstens strategi har varit gemensam försoning med föräldrarna, vilket kvinnorna hade en helt negativ syn på: ”Nej, nej, nej, det finns inte på kartan att vi har ett möte med min familj.” (s. 32). En respondent i Christianson et als. (2020) studie berättar att hon var tvungen att upprätthålla kontakten med sin före detta man som har



varit fysiskt och psykiskt våldsamt mot henne eftersom båda föräldrarna var vårdnadshavare till barnen.

Men för en del respondenter har kontakten med socialtjänsten också varit positiv och givande. Kvinnor i Olssons (2024) studie berättar att de har blivit väl omhändertagna av socialtjänsten, vilket har varit centralt för dessa offer särskilt efter att ha tvingats bryta alla kontakter med i stort sett hela sitt stödnätverk. Några kvinnor sattes i kontakt med erfarna civila organisationer med bred kunskap om HRV, vilket har gett offren mycket stöd och hopp.

Ofta agerar socialtjänsten utifrån bestämda strategier utan att ta hänsyn till kvinnornas unika omständigheter. Socialsekreterare föreskriver gemensam terapi med föräldrarna utan att ta hänsyn till faktumet att föräldrarna som förövare inte ska ges samma utrymme att framföra sin talan. De unga kvinnorna uppger att de länge har känt sig irrelevanta av det svenska samhället vilket tyder på att deras belägenhet inte tas på allvar av socialtjänsten. Det är dock värdefullt att vissa kvinnor delar med sig av positiva och konstruktiva erfarenheter från sina kontakter med socialtjänsten. Det är därför avgörande att höja kunskapen om HRV inom socialtjänsten och i samhället.

## Sammanfattning och kunskapsluckor

Dessa kvinnor upplever en omfattande del våld och förtryck som är kopplat till familjens hedersnormer (Björktomta, 2019). Familjens heder är kvinnans ansvar, medan en mans heder enbart är hans egna (Christianson et al., 2020; Akpınar, 2003). Heder innebär skydd och kontroll (Akpınar, 2003). Oftast är det männen i familjen eller kvinnans man som utför kontroll och förtryck gentemot kvinnan (Christianson et al., 2020; Björktomta, 2019; Fors, 2016; Rashidi & Omsén, 2018). Kvinnornas familj avråder dem från att söka externt stöd av socialtjänsten, annars riskerar de att uteslutas från familjen, medförande en ensamhet (Olsson, 2024; Akpınar, 2003). Medan de flesta kvinnorna vänder sig till socialtjänsten för hjälp och skydd, väljer de att inte anmäla förövarna av rädsla för hämnd eller av rädsla för att en sådan åtgärd ska skada familjens rykte (Christianson, et al., 2020; Akpınar, 2003).

Forskningsresultatet fokuserar mestadels på kvinnor levandes under hedersnormer utsatta för våld med syfte att upprätthålla familjens goda rykte. Alla vetenskapliga studier som vi observerat undersöker hedersupplevelser av yngre kvinnor. Befintligt

resultat visar att andra potentiella offer såsom äldre kvinnor utesluts ur diskursen (Bainastovu och Strid, 2024). I flertalet undersökningar förekommer det ofta att kvinnorna upplever ensamhet både före och efter de erbjuds stöd av socialtjänsten. Dessutom saknar kvinnorna kunskap om vad hjälpen av socialtjänsten innebär vilket medför en förlängd tid under våldsutsatthet. Forskningen om HRV är ganska begränsad i svensk kontext utifrån offrets perspektiv. Därför skulle fler studier utförda i Sverige med fler personer utanför den perfekta bilden av offret (Carbin, 2013) kunna genomföras, med syfte att få med en nyanserad bild av brottsoffret. På så sätt kan socialtjänsten erbjuda en snävt skräddarsydd hjälp, vilket är något Bainastovu och Strid (2024) poängterar vara en brist för de tjänster som erbjuds idag.

Vår studie söker att fylla vissa kunskapsluckor i den befintliga litteraturen. Som tidigare nämnt, är de flesta respondenterna i de redogjorda studierna yngre kvinnor, vilket utesluter medelålderskvinnor från diskursen. I vår studie är tre av självbiografierna författade av kvinnor i medelåldern och de andra två författare är i 30-årsåldern. Vidare, undersöker vår studie på ett ingående sätt kvinnornas upplevelser av hedersförtryck, till skillnad från de redogjorda studierna där fokus ligger på en saklig representation av upplevelserna. Ytterligare, redogör vår uppsats för kvinnornas upplevelser i en svensk kontext där en mer nyanserad och utförlig bild skildrar deras erfarenheter i kontakter med människobehandlande organisationer samt med allmänheten.

## **Teoretiska utgångspunkter**

I detta avsnitt presenterar vi det teoretiska ramverk som vägleder vår analys. De teoretiska utgångspunkterna är Lundgrens (2012) förklaring om våldets normaliseringsprocess och Mattssons (2021) intersektionalitet. Vi finner att normaliseringsprocessen av våld är en relevant teori eftersom vår studie undersöker våld och förtryck i en hedersrelaterad kontext där maktförhållandena i släkten utför en avgörande roll. Denna teori tillför en betydelsefull och insiktsfull förståelse av maktdynamiken i de studerade familjerna. Intersektionaliteten tillämpas för att förklara hur de fem kvinnornas underordnade position illustreras samt hur de utsätts för olika typer av förtryck av både förövarna och samhällets myndigheter.

### **Våldets normaliseringsprocess**

Lundgrens (2012) teori om våldets normaliseringsprocess redogör för hur misshandeln mot kvinnor i parförhållanden normaliseras. Normaliseringen av våldet innebär ett gradvist förflyttande av gränserna mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende, gott och ont, fred och misshandel, vanlig man och förövare, samt mellan vanlig kvinna och våldsutsatt kvinna. Oftast följs den fysiska misshandeln av social isolering. Som ett resultat av isoleringen blir förövaren kvinnans enda referensram för vad som är socialt och känslomässigt acceptabelt. Kvinnans upplevelse av förövaren är att han är en snäll och kärleksfull man, trots sin våldsamhet. I relationen blir mannens personlighet större och större medan kvinnan ständigt fortsätter krympa.

Lundgren (2012) förklarar att våldets normaliseringsprocess kännetecknas av två aspekter, nämligen internalisering och externalisering av våldet. Internaliseringen innebär att kvinnan tar över ansvaret för sin partners våld. Hans verklighet blir hennes. Hon ser sig själv genom mannens ögon och anstränger sig att uppfylla hans krav på sig själv. Men att uppnå hans godkännande blir omöjligt eftersom villkoren kring den ständigt förändras. Hon tar över motivet för våldet, som förklaras med den personen som hon är, och hon internaliserar det. Kvinnan fortsätter krympa och detta i sin tur möjliggör våldets vidmakthållande. När våldet är internaliserat, är det oftast kombinerat med hjärntvätt, isolering och psykisk misshandel. Processen innebär en växling mellan våld och kärlek—efter att mannen har blivit våldsam, visar han kärlek och omtanke. Allt mannen gör grundas i kärleken för henne. Kvinnan bagatelliserar våldet med en intern förklaring att han egentligen inte är våldsam utan är en snäll man som vill hennes

bästa. Förövaren fortsätter med våldet och växlingen mellan omtanke och misshandel sker på hans villkor. Den allvarligaste konsekvensen av våldets normalisering är att förövarens verklighet blir kvinnans sanning. För att bryta den pågående glidningen nedför våldsspiralen behöver kvinnan oftast hjälp utifrån. Men hon kan också själv triggas att lämna förhållandet om våldet utgör ett reellt hot mot familjens barn. En annan utlösande faktor kan vara en situation där kvinnan i en bråkdels sekund inser att nästa gång kan våldet innebära ödesdigra konsekvenser för henne (Lundgren, 2012).

Våldets externalisering innebär att misshandeln förklaras bort med orsaker utanför mannen. Våldet orsakas av andra omständigheter, exempelvis påfrestningar eller andra samhälleliga orsaker såsom dålig ekonomi eller problematisk bakgrund. Den externa bortförklaringen bagatelliserar våldet och är till viss del förankrad i populära föreställningar om auktoritet och makt. Dessa i sin tur blir en metafor för maskulinitet. Män som har makt till sitt förfogande förtjänar respekt eftersom de, med hjälp av sin maskulinitet, är kapabla att hantera problem. Men som teorin om våldets normaliseringsprocess redogör för, är gränsen mellan auktoritet och våld lätt att överskrida. För att förklara våldet på ett adekvat och begripligt sätt är det centralt att ta hänsyn till alla faktorer som ligger bakom det. På så sätt undviker forskaren risken att bortse från de grundläggande orsakerna till våldet eller att bagatellisera det (Lundgren, 2012).

Våldets första fas börjar med det första slaget. Kvinnan är chockad och mållös. Om kvinnan inte lämnar mannen vid första slaget, övergår våldet till den andra fasen, dess externalisering. Detta skede är kortvarigt och övergår snabbt till våldets tredje fas, dess internalisering (Lundgren, 2012).

Lundgren (2012) förklarar att symptomen som följer våldets normalisering vid den andra fasen är dunkla smärtor, konstanta känslor av oro samt bristfällig förmåga att ta enkla beslut. När internaliseringen försvåras vid den tredje fasen, blir symtomen av allvarligare karaktär, såsom ångest, apati, depression, självmordstankar och självmordsförsök, samtidigt som offret försvarar mannen.

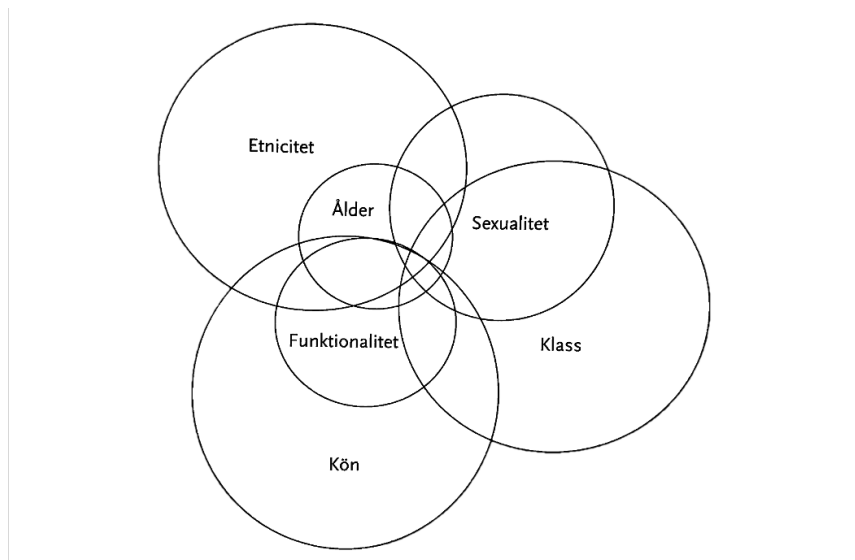
Sammanfattningsvis handlar normaliseringsprocessen av våldet om att misshandeln blir en vanlig och förväntad företeelse. Gränserna mellan våld och fred samt kärlek och

misshandel suddas ut. Kvinnan blir socialt och känslomässigt isolerad, och mannen förblir hennes enda referenspunkt om vad som är acceptabelt och vad som inte är det.

## Intersektionalitet

Mattsson (2021) beskriver att intersektionalitet, kopplas till engelskans *intersection*, och innebär “korsning” eller “skärningspunkt”. Utifrån översättningen illustreras den intersektionella målsättningen att uppmärksamma hur olika maktstrukturer och kategorier binds ihop och påverkar varandra. Med detta sagt går begreppet ut på att skapa en komplex och dynamisk analys av maktstrukturer. Huvudsakliga kategorier för den intersektionella analysen är kön, sexualitet, klass, etnicitet, funktionalitet och ålder (Se *Figur 1*). Inom denna typ av analys visas det att kön inte enbart konstrueras genom att kvinnor och män målas upp som olikheter. Det föreligger ett flertal olika femininiteter och maskuliniteter som konstrueras genom att kön, sexualitet, klass, etnicitet, funktionalitet och ålder binds ihop i konstruktionen. Olikheter finns inte enbart mellan könen, utan även inom dem. Detta innebär att det exempelvis kan finnas skillnader mellan kvinnor utifrån att de har olika ålder, klass, och etnicitet.

**Figur 1.**



*Kommentar.* Illustrering av samspel mellan kategorier, intersektionalitet (direkt tagen ur Mattsson, 2021, s. 24)

Mattsson (2021) nämner att det finns kritik gentemot feminismen för att ha varit ensidig och exkluderande. Hon menar att feminismen i sin kärna utgår från den vita kvinnan

och därmed upprätthåller vissa former av ojämlikhet. Kvinnor är inte en homogen grupp. De har unika ursprung, erfarenheter och perspektiv. Varje persons unika egenskaper är relevanta för hens ”kön, sexualitet, etnicitet, klass, funktionalitet och ålder” (s. 22). Denna kritik har riktat uppmärksamheten mot feminismens effektivitet som rörelse och huruvida den förmår representera kvinnor med olika problematik. På så sätt läggs grunden till det så kallade ”*problem of difference*” (s.23) eller översatt till svenska, olikhetens problem. Intersektionalitetens ambition är att synliggöra olikhetens problem och samspelet mellan olika strukturer och kategorier.

Sociologer har analyserat olikhetens problem och samspelet mellan de olika kategorierna. De hävdar att kategorierna är ouplösliga från varandra och att deras inflytande och tyngd inte är en konstant variabel utan beroende på sammanhanget. Till exempel har kön mer relevans i vissa situationer, medan klass har större tyngd i andra. Forskarna menar att de olika kategorierna bygger på varandra, men det avgörande är att det är samspelet mellan dem som bidrar till ojämlikhet. Det innebär att kategorin kön bär med sig konnotationer om klass, ålder, sexualitet, etnicitet och funktionalitet. Vidare bidrar sociala normer till kategoriernas komplexitet. Exempelvis, med hänsyn till sexualitet, är den sociala uppfattningen om en heterosexuell kvinna att hon är smal, hårlös och svag (Mattsson, 2021).

Sammanfattningsvis belyser Mattsson (2021) att intersektionaliteten analyserar hur ojämlikhet uppstår. Den åskådliggör skillnaderna inom till synes homogena grupper, såsom kvinnor, genom att exempelvis studera deras unika erfarenheter i förhållande till deras ursprung.

## Metod

Vår uppsats utgår från en kvalitativ ansats där vi analyserar fem kvinnors självbiografier där de redogör för sina upplevelser av HRV. Tillämpningen av kvalitativ forskningsmetod är lämplig då detta inriktar sig på att åstadkomma en djupare förståelse av människors upplevelser (Bryman, 2018). Eftersom djupgående analyser av sociala skeenden och processer kan ske med denna forskningsmetod, är den mer lämplig än den kvantitativa metoden som kan utgöra svårigheter med att åstadkomma detta (Nordgren & Hallin, 2018). Kvale och Brinkmann (2017) anger att syftet med den kvalitativa metoden är att utifrån ett subjektivt perspektiv förstå den levda världen av vardagen. Därav kan kvalitativa studier skapa möjlighet till vidare förståelse för människors upplevelser (Bryman, 2018).

Självbiografier är en litterär genre där författaren har skrivit sin historia utifrån sina minnen. Till skillnad från exempelvis dagböcker skrivs självbiografier när författaren är äldre och åskådar sitt liv från ett senare perspektiv (Bauman, 2002). Självbiografier är avsedda att läsas av någon annan än författaren själv. Självbiografier kan användas som både primära datakällor i ett forskningsarbete eller som komplement till den befintliga litteraturen (Bryman, 2018).

Vi har tillämpat språkgranskning av vårt arbete med hjälp av AI-verktygen Grammar Checker samt Copilot.

## Urval

Självbiografierna valdes eftersom de tillförde en egen berättelse om långvarig livserfarenhet av HRV. Ett ytterligare krav var att upplevelserna har en direkt relevans till livet i Sverige. Ett till krav var att dessa kvinnor skulle haft kontakt med socialtjänsten, med anledning av att det är ett aktuellt och relevant område för skribenterna av detta arbete. För att kartlägga dessa självbiografiers relevans gjordes en noggrann läsning av dess innehållsbeskrivning.

**Tabell 1**

Inkluderingskriterier	Exkluderingskriterier
Upplevelser av HRV	Upplevelser av VINR eller inga upplevelser av HRV
Självbiografier eller självberättelser författade i samarbete med erfaren författare; böcker med tydligt jag-perspektiv	Biografier och romaner
Direkt koppling till livet i Sverige	Berättelser om HRV erfarenheter i andra länder än Sverige
Kontakt med offentliga verksamheter och socialtjänsten	Inga eller få kontakter med offentliga verksamheter och socialtjänsten

*Kommentar.* Studiens inkluderings- och exkluderingskriterier

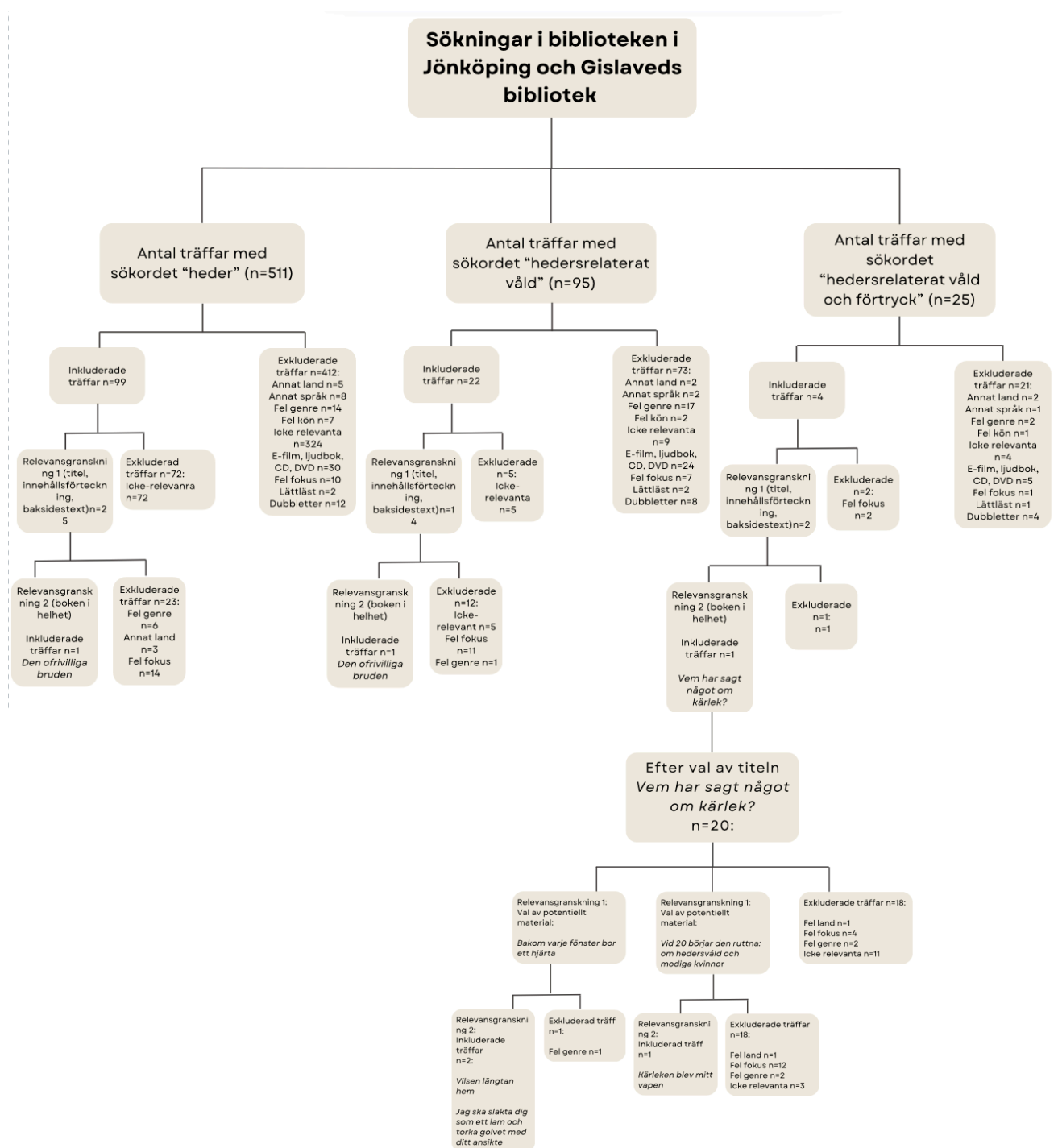


## Datainsamling

Vi utförde flera Google-sökningar med bland annat termerna ”självbiografi om hedersförtryck”, ”svenska självbiografiska böcker om hedersförtryck” och ”självbiografier om hedersrelaterat förtryck”. Alla sökningar resulterade i omfattande material. Därför fortsatte vi med sökning av material i olika biblioteksdatabaser.

Vi gjorde sökningar efter litteratur på Jönköping Universitys biblioteksdatabas Primo med nyckelorden ”heder”, ”hedersrelaterat våld” och ”hedersrelaterat våld och förtryck”. Efter flera misslyckade försök att hitta självbiografier valdes biblioteken i Jönköping och Gislaveds biblioteks webbsida. Här användes samma sökord.

Figur 2



Kommentar. Sökningar i biblioteken i Jönköping och i Gislaveds bibliotek.

Utifrån tidsbegränsningar vid litteratursökningen samt viljan att hålla fokus på ovanstående urvalskrav, utsågs följande fem självbiografier:

Ali, E. (2021). *Vem har sagt något om kärlek?: att bryta sig fri från hedersförtryck*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Delir, M. (2009). *Vilsen längtan hem: [en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning]*. Borås: Recito.

Ebrahimi, M. & Omsén, E. (2021). *Den ofrivilliga bruden: en dokumentär berättelse om tvångsgifte*. Stockholm: Bokförlaget Mormor

Fors, S. & Bergensten, I. (2014). *Kärleken blev mitt vapen*. Örebro: Libris.

Shahrazad (2011). *Jag ska slakta dig som ett lamm och torka golvet med ditt ansikte*. Kristinehamn: Norlén & Slottner.

Tabell 2 innebär de viktigaste aspekterna av kvinnornas omständigheter:

*Tabell 2* nedan uppvisar en kort presentation om självbiografiernas viktigaste aspekter:

**Tabell 2**

Namn	Ålder	Ursprungsland	Bostadsort	Utbildning	Huvudsysselsättning	Barn	Huvudsakliga förövare	Problematik	Skyddad identitet
Elaf Ali	Ung kvinna	Irak	Stockholm	Journalistutbildning	Journalist	Inga	Föräldrar	HRV	Nej
Melissa Delir	Ung kvinna	Syrien (syrian)	Sverige, okänd bostadsort	Lärarytelse	Idrottslärare	Inga	Föräldrar	HRV	Ja
Miranda Ebrahimi	Medelålders kvinna	Iran	Uppsala	Gymnasieutbildning	Personlig assistent	Två	Föräldrar, syskon, släkt, partner	Bortgift som barn, HRV	Nej
Soheila Fors	Medelålders kvinna	Iran (kurd)	Karlskoga		Entreprenör, aktivist	Fyra	Partner	HRV	Nej
Shahrazad	Medelålders kvinna	Okänt, inte Sverige	Sverige, okänd bostadsort	Yrkehögskola-likartad utbildning	Laborant, hemtjänst, entreprenör	Fem	Partner	Bortgift som barn, HRV	Ja

*Kommentar.* Väsentliga aspekter kring kvinnornas omständigheter

Se bilaga 1 för sammanfattningar av självbiografierna i löpande textform.

## Analysprocess

Inledningsvis i arbetet bestämde vi att litteraturen ska läsas kritiskt, eftersom berättelserna bör antas som en representation av kvinnornas egna uppfattningar om de upplevda erfarenheterna och inte som den absoluta sanningen. Den kritiska blicken är avgörande för uppsatsens neutralitet och noggrannhet. Dock med tanke på självberättelsernas karaktär, läste vi texterna också med empati och medkänsla. Att läsa självbiografierna både kritiskt och med medkänsla bidrog till en välbalanserad analys där fakta som presenterades av kvinnorna tolkades med respekt. En tematisk analys tillämpas som metod i arbetet.

I grunden innebär den tematiska analysen identifiering och tolkning av återkommande information. Den tematiska analysen utforskar arbetets syfte utifrån olika perspektiv. Den tematiska analysen kan användas med olika teoretiska metoder eller regelverk, vilket möjliggör en mängd olika analyser. Exempelvis möjliggör en essentialistisk eller realistisk struktur identifieringen av informanternas upplevelser, verkligheter och motivation (Braun & Clarke, 2006).

Braun och Clarke (2006) definierar ett tema som en enhet som innebär central information i förhållande till forskningsfrågan. Innan analysen genomförs måste forskarna avgöra vad som utgör ett tema och hur omfattande det ska vara. Teman identifieras genom induktiv eller deduktiv analys. För den induktiva analysen är det karakteristiskt att identifieringen av teman inte styrs av forskarens teoretiska intressen. Denna typ av analys är datadriven. Den induktiva analysen resulterar i en rik analys som saknar en fördjupad utforskning av problematiken. Den deduktiva eller teoretiska analysen styrs av forskarens konkreta teoretiska intressen och är mer fördjupad i specifika detaljer. Teman kan vara semantiska eller latent. Semantiska teman kännetecknas av en konkret tolkning av deras mening utan att fortsätta med en vidare tolkning av temans innebörd. Analysen av latent teman däremot fokuserar på underliggande meningar och idéer som formar den semantiska meningen av temat.

Teman uppstår inte av sig själva utan att forskaren engageras aktivt i det analytiska arbetet (Braun & Clarke, 2021). Kodningsprocessen är ”organisk” (s. 39) och något kaotisk, men den bidrar till att forskaren fördjupar och ökar sin kunskap om ämnet.

Braun och Clarke (2022) utvecklar begreppet reflexiv tematisk analys. Den reflexiva forskaren är problematiserande, analyserande, och ifrågasättande både mot sig själv och mot den insamlade empirin. Vidare, identifierar de fyra ramverk i användandet av den reflexiva tematiska analysen: dataorientering, betydelsefokus, kvalitativt ramverk, samt teoretiskt ramverk. Vår analys är induktiv, semantisk, erfarenhetsbaserad och realistisk.

Efter urvalet av materialet gjorts, började vi läsa igenom böckerna. Vi läste litteraturen var för sig. Som Braun och Clarke (2021) förklarar är kodningsprocessen något kaotisk men samtidigt intuitiv. I kodningen av vårt material vägledades vi av studiens syfte och frågeställningar. Vid läsandet använde vi flaggor i rött, grönt, blått, lila och gult för att markera sidor i böckerna där vi identifierade fenomen med tydlig relevans till studiens syfte och frågeställningar. Kvinnornas upplevelser av HRV i Sverige var prioriterade i kodningsprocessen eftersom dessa fenomen motsvarade studiens syfte. Redogörelser av kvinnornas erfarenheter i hemlandet var uppmärksammade eftersom de bidrog till en informativ bakgrund till kvinnornas tidiga barndom. Däremot var dessa upplevelser av sekundär betydelse för vår studie och därför uppmärksammade vi dessa upplevelser till mindre grad. Med fokus på kvinnornas upplevelser av utsatthet i Sverige fortsatte vi med kodning av beskrivningar av våld och kontroll. I vissa berättelser var redogörelserna av fysiskt och sexuellt våld prevalenta, medan i andra var det psykiska och latent våldet mer dominerande. I en av självbiografierna var det latent våldet mycket relevant. Vi började även uppmärksamma ett mönster angående starten av våld- och kontrollupplevelserna. Fokus lades på att undersöka ifall och hur våldet och kontrollen tillämpades på just flickan eller kvinnan i stället för pojken eller mannen. Vidare, uppmärksammade vi kvinnornas kontakter med socialtjänsten, vården, skolorna samt med samhället i stort. Vi fortsatte med att skriva ner framträdande begrepp och nyckelord som vi samtidigt kategoriserade i enlighet med dess underliggande betydelse. Vi problematiserade de underliggande meningarna i de upptäckta mönstren av delade meningar. Därmed var processen reflexiv. Efter vidare reflektion och flera avstämningar identifierade vi tre teman. Exempelvis, var ett av dessa teman ”Våldet som en oundviklig del av kvinnornas vardag” och koder som klassades under det blev

”våldtäkt” och “slog mig med skärpet”. Ytterligare genomläsning av materialet genomfördes med syfte att samla in information relaterad till de identifierade temana.

Braun och Clarke (2006) varnar att eftersom den tematiska analysen är en flexibel metod, behöver forskaren vara konsekvent i sitt arbete. Detta innebär att forskaren ska vara tydlig med beskrivningen av den valda metoden och utföra arbetet enligt beskrivningen. Braun och Clarke (2006) identifierar fem steg i analysen som behöver följas noggrant:

1. Transkribering: Intervjuer är transkriberade korrekt och med den nödvändiga nivån av detalj.
2. Kodning: Varje dataenhet har studerats för relevans. Teman härrör inte från få individuella exempel, utan kodningsprocessen har varit genomgående och noggrann. De relevanta delarna av texten kategoriseras under sina respektive teman. Teman har examinerats mot varandra och mot texten de härrör från. Temana är väldefinierade och konsekventa.
3. Analys: Empirin har analyserats på ett övertygande sätt som relaterar till den insamlade informationen. Arbetet presenterar en bra balans mellan insamlad empiri och dess analys.
4. Överlag: Arbetet har utförts grundligt och varje steg i processen har fått den uppmärksamhet som krävs.
5. Den skriftliga uppsatsen: Den teoretiska grunden för metoden och dess tillämpning i uppsatsen är förklarad i detalj. Balansen mellan vad forskaren påstår att göra och den utförda analysen stämmer överens. Begreppen som används i uppsatsen ska överensstämma med det epistemologiska läget. Forskaren har en aktiv roll i identifieringen av teman.

Checklistan av Braun och Clarke (2006) användes och följdes stegvis utifrån relevans till studien, under processen och på efterhand med syfte att garantera en korrekt utförd tematisk analys.

## Kvalitetskriterier

### *Tillförlitlighet och autenticitet*

Bryman (2018) belyser att kvalitativa studier använder kriterierna tillförlitlighet och äkthet/autenticitet i bedömningen av arbetes kvalitativa egenskaper.

### Tillförlitlighet

Detta kriterium omfattar fyra till delkriterier, nämligen *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *en möjlighet att styrka och konfirmera*. I tillämpningen av dessa kriterier, i stället för reliabilitet och validitet, utgår forskarna från det teoretiska antagandet att det finns flera skildringar av den sociala verkligheten och inte bara en och definitiv förklaring av den. Det sistnämnda antagandet är karakteristiskt för den realistiska uppfattningen av kvantitativa studier.

*Trovärdighet.* För att säkerställa studiens trovärdighet krävs det att forskaren utför studien enligt etablerade forskningsprinciper och att resultatet rapporteras till deltagarna i studien. För att tillfredsställa denna princip har vi använt etablerade forskningsmetoder. Vi genomförde en grundlig sökning efter tillgänglig litteratur och identifierade fem självbiografier som var direkt kopplade till ämnet i fråga. Vi har säkerställt att uppsatsen följer etiska normer inom forskning. Vi använder oss av tematisk analys, vilken är en etablerad metod. Arbetet kommer att publiceras i DiVA-portalen vilket innebär att författarna till de analyserade självbiografierna har möjlighet att få tillgång till vår uppsats.

*Överförbarhetsprincipen* innebär detaljerade beskrivningar av den insamlade empirin med syftet att möjliggöra för andra forskare att avgöra hur överförbara resultaten är till en annan grupp eller till andra individer. Vi har säkerställt denna princip eftersom vi har utfört detaljerade beskrivningar av empirin.

*Pålitlighet.* Detta kriterium omfattar tillgången till den tekniska aspekten av forskningsprocessen, nämligen forskningsfrågor, kriterier för val av respondenter, anteckningar, transkriberingar av intervjuer, etcetera. Denna princip tillfredsställs då materialet finns befintligt till allmänheten.



*Möjlighet att styrka och bekräfta.* Detta kriterium innebär att forskaren inte gett möjlighet till personliga uppfattningar eller teoretiska övertygelser att påverka utförandet av studien och dess utfall. Som tidigare nämnts har alla forskare vissa akademiska predispositioner och arbetar som reflexiva analytiker (Braun & Clarke, 2022), men vi har ändå ansträngt oss för att vara opartiska och kritiska i vår analys.

### Äkthet/autenticitet

Detta kriterium väcker generella frågor kring studiens autenticitet, nämligen huruvida den presenterar en rättvis bild, samt kring studiens ontologiska, pedagogiska, katalytiska och taktiska autenticitet. Frågan angående den rättvisa bilden utforskar huruvida studien tillför en opartisk skildring av den sociala verkligheten (Bryman, 2018). Denna fråga är den enda som är aktuell i relation till vår studie.

Bryman (2018) beskriver fyra kvalitetskriterier på självbiografin som dokument: *autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet*. *Autenticitetskriteriet* avser huruvida självbiografin är författad av personen själv eller om den är skriven av någon annan, exempelvis av en spökskrivare. Scott (1990) förklarar att dokumentets autenticitet berör dess äkthet, dvs huruvida dokumentet verkligen är det som det påstår sig vara. Han berättar vidare att i fråga av personliga dokument är det centralt att kunna etablera vem den riktiga författaren är.

Med hänsyn till *autenticitetsprincipen*, kan vi konstatera att alla fem självbiografier som analyserats i vår uppsats är författade av kvinnorna. Två av böckerna har skrivits i samarbete med andra författare. I en av böckerna har kvinnan inledningsvis skrivit sin historia på egen hand som sedan följts av hjälp försedd av en erfaren författare (Asplund, 2021). I det andra fallet har en erfaren journalist medverkat i författandet av kvinnans självbiografi (Kondracki, 2014). Alla fem böcker är skrivna utifrån ett tydligt jag-perspektiv.

En potentiell farhåga vid samarbete med andra författare är att berättelsernas autenticitet blir något avlägsen från kvinnornas upplevelser eftersom någon annan deltar i redogörelsen av händelserna. Vi anser att denna farhåga kan avhjälpas genom att kvinnorna aktivt har deltagit i författarprocessen. Detta antagande bekräftas av det faktum att kvinnan i ett av fallen tydligt anges som författare till boken. När det gäller berättelsen där kvinnan först börjat skriva själv och sedan kontaktat en erfaren författare

har vi gjort sökningar i Bokhus, Akademibokhandeln och Adlibris för att verifiera att kvinnan faktiskt deltagit i författarskapet. Alla dessa databaser visar att boken är skriven *av* kvinnan och inte *om* henne. Vidare benämns boken som en självbiografi (Asplund, 2021). Ytterligare, kan samarbetet mellan författare bli viktigt utifrån att det skapar möjlighet för kvinnornas röster att bli hörda, och skulle denna hjälp inte tillhandahållits skulle berättelserna eventuellt inte kunna publiceras som självbiografier. Det finns en risk att kvinnornas röster inte är helt autentiska eftersom det är svenska medarbetare som har hjälpt dessa kvinnor med annan etnisk bakgrund, vilket kan skapa misstolkningar. Däremot kan dessa svenska författare möjliggöra att budskapet kan bli överfört till det svenska folket. Trots skillnaderna mellan dessa kvinnor med olika etniska bakgrund är det centralt här att rösterna blir hörda och kvinnorna blir sedda.

*Trovärdighetsprincipen* omfattar två aspekter—riktighet och avspeglning av författarens egentliga meningar och upplevelser (Bryman, 2018). Forskare rekommenderar att självbiografier läses med viss skepticism, eftersom författarna skriver verkligheten utifrån sina erfarenheter (Bryman, 2018). Vi anser att *trovärdighetsprincipskravet* åtminstone tillfredsställs delvis genom det insamlade och presenterade forskningsmaterialet i avsnittet ”Tidigare forskning.”

*Representativitetsprincipen* undersöker huruvida materialet är karakteristiskt för en grupp det är en del av (Bryman, 2018). Självbiografiernas likartade redogörelser fastställer denna princip.

Det sista kriteriet, *meningsfullhet*, siktar till materialets begriplighet och tillgänglighet (Bryman, 2018). Denna princip är tillfredsställd eftersom berättelserna är tydliga och begripliga.

## Etisk diskussion

De grundläggande etiska principerna som styr varje forskningsarbete är frivillighet, integritet, konfidentialitet och anonymitet för alla som är direkt involverade i forskningen. I det svenska utforskningsarbetet identifieras fler etiska principer med central betydelse, bland annat informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet, och hänsyn till att deltagaren kan utsättas för skada (Bryman, 2018, s. 170).

Eftersom denna uppsats baseras på publicerade självbiografier, är de flesta ovannämnda etiska principer inte direkt lämpliga till studien. Samtidigt i utförandet av analysen tar vi hänsyn till kravet att deltagarna inte ska utsättas för skada. Som nämnd i avsnittet angående analysprocessen, tillämpar vi en professionell och analytisk hållning till hela arbetet. Uppsatsen ska publiceras i DiVA portalen och detta innebär att kvinnorna som skrev sina biografier potentiellt har tillgång till denna studie. Därför, och på grund av självbiografiernas känslomässiga karaktär, har vi vidtagit extra försiktighetsåtgärder att analysera och diskutera det samlade empiriska materialet inte bara kritiskt, utan också med medkänsla och respekt för kvinnornas erfarenheter.

## Resultat

### Våldet som en oundviklig del av kvinnornas vardag

Samtliga kvinnor uppger att de är systematiskt våldsutsatta i familjen. De flesta kvinnorna berättar att de blir misshandlade från tidig ålder. Enligt kvinnorna kan våldsutövarna vara föräldrar, bröder, släktingar och makar. Våldet förekommer som en vanlig företeelse och som sådan normaliserar kvinnorna det. De berättar att de förväntar sig misshandel av förövarna oavsett hur mycket de försöker att göra rätt. Kvinnorna redogör för fysiska, psykiska, sexuella, materiella, latent och ekonomiska övergrepp. Två av de tre gifta kvinnorna berättar om mycket sexuellt våld i förhållandet. Övergreppen börjar redan i tonårsåldern direkt efter bröllopet. Dessa kvinnor uppger att de är ständigt utsatta för våldtäkt. Övriga kvinnor har en man som är psykiskt våldsamma via sina nedvärderande uttryck och/eller är ekonomiskt våldsamma genom att dominera över kvinnans ekonomi samt begränsa denna för henne.

Shahrazads självbiografi redogör för flera exempel på hur mannen utsätter henne för alla de ovannämnda typerna av våld. Familjens barn är inte bara vittnen till våldet, utan också mottagare av det:

En kväll när vi sitter och tittar på TV, hörs det bråk från barnkammaren. Han går dit för att få tyst. Jag springer efter. Ungarna försöker smita därifrån, men han är snabbare. Han tar tag i dem, men jag går emellan och får en knytnäve i ansiktet. Då smiter ungarna under sängen. Jag ramlar och han knuffar mig i magen. Jag är höggravid. Han tar av sig bältet, lyfter upp sängen och slår sina barn gång på gång med bältet. Jag skriker. Han vänder sig mot mig och jag springer ut på balkongen. Jag ville skrika så att grannarna hörde. För att få hjälp! Han tar tag i mig och försöker lyfta upp mig och knuffa mig från balkongen. Vi bor på tredje våningen. Jag håller mig fast och lyckas ta mig loss och komma in i lägenheten. Där han fortsätter att slå mig tills jag svimmar.

(Shahrazad, 2011, s. 99).

Denna berättelse ger en levande skildring av det fysiska våldet som Shahrazad och barnen i familjen systematiskt utsätts för. Texten antyder att övergreppen är en vanlig företeelse: "Ungarna försöker att smita därifrån, men han är snabbare." (Shahrazad,

2011, s. 99). Läsaren förstår att barnen har upplevt likadana fasansfulla episoder förut och därför försöker de gömma sig när de får syn på sin pappa. Av avsnittet framträder det att mannen inte har någon kontroll över sin vrede och utsätter Shahrazad och det ofödda barnet för livsfara. Det är okänt om Shahrazad lyckas skrika eller om någon bevittnar våldet mot henne. Som i många andra fall i Shahrazads självbiografi är samhällets roll något ambivalent –ingriper någon någonsin, blundar folk varje gång de bevittnar våldet hon och barnen utsätts för, hör aldrig någon granne skriken från just den lägenheten?

Miranda uppger att hon ständigt utsätts för ekonomiskt våld av sin man. Hon upplever att den ekonomiska sårbarheten är en stark orsak till oro och otrygghet:

”Vad ska vi äta?” frågade jag när jag kom tillbaka tomhänt från matvarubutiken. Ännu en gång hade mitt konto varit tömt när jag skulle handla kvällens middag. Skamset fick jag säga till killen i kassan att jag inte kunde betala varorna jag lagt upp på rullbandet.

”Håll käften kvinna, jag gör allt för dig,” skrek Mohammad så att Darya blev orolig och började skrika.

Blöjorna var också snart slut. Uppgivet tittade jag på mannen som styrde vårt familjeliv och kände mig som världens sämsta mamma.

(Ebrahimi & Omsén, 2021, ss. 213-214).

Detta avsnitt skildrar de olika typer av utsatthet som Miranda upplever. Som seden avgör beslutar mannen över familjens ekonomi. Därför har Mohammad kontroll över familjens tillgångar, men hans vanskötsel av ekonomin skapar oro och ångest hos Miranda. Det ekonomiska våldet utförs i kombination med psykisk misshandel— Mohammad höjer rösten mot Miranda samt använder han förolämpningar. Allt detta sker framför barnet. Miranda är extremt sårbar; hon försöker försörja familjen, men hennes ansträngningar förblir obemärkta. Hon blir ständigt psykiskt misshandlad och som resultat känner hon sig helt hjälplös och otillräcklig som förälder.

Soheila är psykiskt misshandlad av sin man:

“Jag svalde en burk med tabletter för att få somna in för gott. När jag vaknade låg jag inlagd på sjukhuset. Min man kom på besök, men hans besök gav ingen tröst: ‘Varför gör du så där? Jag älskar dig inte och det förändras inte av att du försöker ta livet av dig!’”

(Fors & Bergensten, 2014, s. 143).

Soheilas man uttrycker sin försumlighet för att trycka ned henne. Mannens sätt att uttala sig på illustrerar nonchalans och förminskning. Sättet han uttrycker sig på skadar Soheila och visar att han inte vill ha någonting med henne att göra, att han känslomässigt distanserar sig från henne. Han tar inte ansvar för sina handlingar gentemot henne. Trots särbehandlingen vet han att hon inte kan lämna, eftersom lag och människor enligt kulturen står till tjänst för honom. Detta blir hans sätt att fortsätta sina grymheter gentemot henne. Soheila mår inte väl av att befinna sig i den destruktiva miljön av relationen och blir utvägen döden (Fors & Bergensten, 2014).

Kvinnorna berättar att de tar emot det fysiska våldet som straff när de anses bryta mot normerna och reglerna som antingen familjen, släkten eller mannen sätter upp. Denna typ av våld är väldigt grovt i sina former och är ett sätt för våldsutövaren att visa sin makt över kvinnorna. Eftersom kvinnorna inte kan göra mycket åt våldet är det bara att ta emot det och behärska sig. Kvinnorna tydliggör att deras män använder ekonomiskt våld som ett verktyg för att ytterligare begränsa deras självständighet. Samtliga kvinnor berättar att familjen, släkten och mannen tillämpar psykiskt våld som verktyg för att kontrollera dem och utöva makt över dem. Kvinnorna tydliggör att våldsutövaren bidrar till att de mår sämre av det psykiska våldet och får skuld känslor, vilket gör det möjligt för våldsutövaren att upprätthålla sin kontroll över kvinnans liv. De flesta kvinnor uppger att det särskilt är till fördel för våldsutövaren när kvinnan är lätt att manipulera.

### **Kvinnorna lever under kontroll och våldsamma hedersnormer**

Samtliga kvinnor uppger att hedersförtrycket är omfattande, brutalt och obarmhärtigt. De förklarar att den hedersrelaterade kulturen lägger allt ansvar för familjens goda rykte på dem. Kvinnorna upplever att de har ett mindre värde än männen i familjen. De flesta kvinnor berättar att deras uppdrag består av att avlasta andra och att vara till tjänst för

männen i familjen. Kvinnorna uppger att de ständigt kontrolleras för att säkerställa att de inte har kontakt med män utanför familjen. Samtliga kvinnor beskriver att de riskerar att bli straffade eller utfrysta vid minsta misstanke om att de har en relation med någon man de inte är gifta med eller som föräldrarna inte godkänner. En sådan relation hotar att dra skam över familjens heder. Kvinnorna berättar att detta innebär att de anses vara smutsiga.

Kvinnorna uppger att särbehandlingen utförs både individuellt och kollektivt. De berättar att förutom våld utför familjen ständig kontroll över dem och i kontrollen deltar bröder, män, svärmödrar och kusiner. Släkten förlitar sig även på personer utanför familjen, såsom grannar och lokala butiksägare, i bevakningen. Dessa personer rapporterar sedan till familjen om flickans eller kvinnans beteende. Kvinnorna är utsatta för "vardagsheder" och "vardagsterrorism" (Ebrahimi & Omsén, 2021, s. 264). Samtliga kvinnor berättar att kollektivet tar kontroll över vem de gifter sig med. Kvinnorna upplever att det kollektiva trycket gör de oförmögna att motstå majoritetens vilja. Många av kvinnorna uppger att idén om att skilja sig är en tabu i kollektivet eftersom det framkallar skam, besvikelse och vanära till familjen. Dessutom upplever kvinnorna att skulden kring en skilsmässa alltid läggs på dem.

De flesta kvinnor uppger att brutaliteten börjar tidigt i deras liv. Föräldrarna och bröderna vidtar åtgärder om de anser att flickans eller kvinnans beteende utsätter familjens heder för fara. Den vanligaste åtgärden de tillgriper är att gifta bort flickan. Våldet mot kvinnan fortsätter efter giftermålet. Exempelvis, redogör Shahrazad för den fullständiga kontrollen kombinerad med våld som hennes man utsätter henne för. Han begränsar hennes handlingar och låser in henne även när hon är gravid. Vidare, använder han en tändsticka som han lägger mellan dörrkarmen och dörren för att kontrollera om Shahrazad på något sätt har lyckats kringgå hans extrema system av kontroll:

En eftermiddag kom han rusande in genom dörren...

Raseriet syntes på långt håll. Blicken var farlig. Käkarna malde.

"Ja sharmuta! Din hora!" skriker han, tar tag i mina axlar och kastar mig mot väggen.

”Jag vet att du har varit ute!”

Han sliter ut mig i trappuppgången och väser:

”Här är beviset.” Han tar upp en tändsticka som ligger på golvet utanför vår dörr.

”Jag satte tändstickan mellan dörrkarmen och dörren när jag gick. Nu ligger den på golvet! Du måste ha öppnat dörren!”

Sedan sliter han in mig och slår igen dörren.

”Jag har inte varit ute!”

Han slår mig på munnen så att jag blöder. Jag lyckas skydda min gravida mage.

(Shahrazad, 2011, s. 52).

Mannens fokus är att utöva full kontroll över Shahrazad. Genom att låsa in henne förvägrar mannen Shahrazad möjligheten att gå ut på en promenad eller att uträtta ärenden. Han utsätter henne potentiellt för livsfara genom att hindra henne från att söka medicinsk eller annan typ av hjälp om något skulle gå fel, antingen med graviditeten eller om en olycka skulle inträffa i hemmet. Läsaren förstår att mannen anser Shahrazad som sin egendom och att han kan låsa in henne som han vill. Nuförtiden skulle denna händelse kategoriseras som olaga frihetsberövande (4 kap. 2 § BrB).

Därutöver sker begränsningar av livsutrymmet hos kvinnan. Familjen tillåter inte kvinnan sätta familjens heder på spel genom att umgås med personer de anser vara olämpliga att umgås med:

Det som gjorde mamma och pappa rasande var att de inte kände min kompis föräldrar och inte var hon bodde eller hur hon var. De tyckte inte att jag skulle umgås med personer som inte var på mina föräldrars nivå, eller rättare sagt: personer som kunde hota deras heder. De använde sin dotter, sitt eget kött och blod, för att upprätthålla eller återuppta någon form av heder.

(Delir, 2009, ss. 17-18).



Melissas föräldrar styr hennes sociala umgänge och det sker konflikt mellan hennes individuella frihet och föräldrarnas kollektivistiska värderingar. Hon betraktas mer som en symbol för deras heder än en individ, särskilt en egen individ. Frustrationen Melissa upplever genom att uttrycka sig med ordvalen "...sitt eget kött och blod..." (Delir, 2009, s. 18) visar på denna men även hur allvarligt och kritiskt hon betraktar kontrollen som utövas mot henne av sina egna föräldrar. Läsaren kan här tänka sig en tydlig maktbalans mellan Melissa som barn och föräldrarna som vuxna. Det kan tolkas som att Melissa anser att det är en orättvis situation som hon blir medel för eftersom de vuxna, hennes föräldrar, vill behålla sin sociala ställning och bevisa sig vara hederliga inför släkten.

Sätter kvinnan familjens heder på spel, kan våldet eskalera till döden:

...jag vet fortfarande inte om han tycker att det är rätt att Fadime blev mördad. Och om han själv skulle kunna göra en sådan sak. Mot mig. Frågan jag vill ställa skrämmer mig mer än någonting annat, men samtidigt måste jag få veta. 'Pappa hade du...kunnat...hade du mördat mig...om du fick veta att jag hade pojkvän?' Utan att blinka svarar pappa: 'Ja.'

(Ali, 2021, ss. 82-83).

Elaf upplever ambivalens eftersom det är skrämmande, hon vill få svar på sin fråga men samtidigt finns fruktan för svaret på denna fråga. Detta kan konstateras illustrera det psykologiskt påfrestande med att leva i en osäker hemmiljö. Att Elafs tanke efter nyheterna om Fadime var att fråga sin pappa om den visar på att hon på något sätt relaterar hennes historia till sin egen situation. Pappans svar är ett sätt att normalisera våldet på samt rättfärdiga det Fadimes pappa begått. Han ser det som en rättighet och skyldighet att döda sin dotter för att återuppta familjens heder. Det kan tolkas som att kärleken till sitt eget barn är värt mindre än den sociala normen. Att det är viktigare att leva för andra än för sig själv och sin kärnfamilj. Det blir som en förminskning av människovärdet.

Flickorna och kvinnorna berättar att de är utsatta för våld av sina föräldrar, bröder och andra släktingar. De upplever att våldet utförs i förebyggande syfte för att skydda familjens heder. De uppger att den fysiska misshandeln utförs för att begränsa deras livsutrymme och för att lära dem lyda männen i familjen. Bryter kvinnorna mot

hedersnormer trots att de utsätts för våld, riskeras en eskalering, döden. Döden som blir det enda sättet att återupprätta familjens heder på.

## Hur bemöter samhället kvinnorna som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvinnorna redogör att deras erfarenheter i Sverige är komplexa och mångfacetterade. De upplever frustration med den svenska kulturens ängslan och rädsla inför problematiska situationer. De flesta kvinnor redogör för flera tillfällen där allmänheten inte ingriper för att hjälpa dem. Vänner, kollegor och åskådare väljer att inte göra något när kvinnorna blir misshandlade inför allmänheten. Däremot berättar flera kvinnor om positiva erfarenheter i skolan, där de blir sedda och hörda av sina lärare. Dock är skolledningens bemötande av dessa kvinnor något nyanserat. Som patienter i sjukvården upplever kvinnorna att de är förbisedda. Många berättar att de är förbjudna av sina makar att prata för sig själva. I stället samtalar männen med vårdpersonalen och svarar på frågor angående kvinnornas hälsotillstånd. Enligt kvinnorna reagerar vårdpersonalen inte på detta. I vissa fall verkar vårdpersonalen vara likgiltig inför kvinnornas belägenhet eller så verkar den inte ha kunskap om vad som krävs att göras vid uppenbara tecken på både fysiskt och psykiskt våld.

De flesta kvinnor uppger missnöje med systemet som helhet. De upplever att socialtjänsten brister i kontinuitet av handläggare, jourfamiljer och familjehem, att byråkratin är ineffektiv samt att det finns luckor i systemet för att säkerställa klienternas anonymitet. Dessutom redogör de flesta kvinnorna för positiva erfarenheter från sina kontakter med individuella socialsekreterare eller med annan personal inom socialtjänsten. Ett skarpt undantag i detta avseende är Mirandas upplevelser från sina kontakter med socialtjänsten. Kontexten till det nedanstående exemplet är Mohammads ansökan till socialtjänsten om en lägenhet där paret kan bo. Hans första begäran blir avslagen. Då hotar han socialtjänsten med strejk och hans begäran blir beviljad. Mirandas upplevelse är att myndigheten helt och hållet gör henne osynlig och obetydlig:

I skydd av hemmets väggar kunde nu min make obehindrat fortsätta sina övergrepp mot mig. Inte än enda gång frågade handläggarna om mina behov. Om vad jag ville eller önskade. Att jag, som ännu inte gått ut grundskolan, kanske behövde andra åtgärder var inget som kom på tal. Den svenska

socialtjänsten rättade sig obehindrat efter min makes krav. Här skulle svenska lagar för alla gälla. I princip, ska tilläggas. Praktiken blev dock en annan.

(Ebrahimi & Omsén, 2021, s. 133).

Detta är ett exempel på socialtjänstens bristfälliga hantering av Mirandas belägenhet. Socialarbetarna verkar inte ta hänsyn till att hon är minderårig och ska bo med en vuxen man utan sina föräldrar. Socialsekreterarna träffar inte Miranda i enrum för att få hennes perspektiv på Mohammads begäran. Det är svårt att lista ut orsakerna bakom denna bristfälliga hantering. Frågan är om det handlar om överbelastning, otillräckliga kunskaper eller bara en benägenhet att inte lägga sig i livet av människor som tillhör en annan kultur (Ebrahimi & Omsén, 2021). Möjligtvis kan det vara så att socialtjänsten är rädd för konfrontation med Mohammad. Oavsett vad orsaken kan vara, är utfallet att socialtjänsten inte tar hänsyn till Mirandas situation och därmed försummar den henne.

Ett exempel där skolan anpassar studieplanen efter mannens krav är Elafs erfarenhet:

Mensen påverkar inte bara min fritid. En dag får jag veta att pappa har pratat med skolan och ordnat så att jag inte får delta på simlektionerna längre. Nu när jag 'blivit kvinna' får jag inte visa mig i badkläder för killarna i min klass eller de manliga lärarna. Ingen ur personalen på skolan frågar mig vad jag vill. Ingen reagerar. De accepterar bara pappas krav.

(Ali, 2021, s. 21).

Elafs första mans påverkar henne bland annat in sin utbildning. Genom att pappan via skolpersonalen anordnar hjälp att bestämma åt Elaf undanröjs hennes röst och självbestämmande. Utan att ta hänsyn till hennes känslor bestämmer de över hennes liv och kropp också. Detta illustrerar dessutom hur mensen blir en symbol för övergången från barn till vuxen, och hur detta medför en social förändring av kvinnans liv. Trots pappans tydliga patriarkala roll accepterar, normaliserar och förstärker skolan denna genom sin passivitet att ingripa. Studieplanen anpassas efter pappans bestämmelser som inte stämmer överens med bestämmelserna i utbildningen. Elafs rättigheter som alla andra elever har, gäller inte längre alla för henne.

Miranda också upplever att hon blivit försummad av skolan:

I och med att skolan inte var villig att ordna separat undervisning för oss tjejer hade Mohammad tidigt förklarat för rektorn att jag inte fick delta i gymnastiklektionerna. Skolledningen ifrågasatte inte kravet, utan gick villigt med på att låta min make utestänga mig från undervisningen som skulle ha lär mig mer om mina fysiska behov. Min kroppsliga utveckling. Och kroppsliga integritet. Inte en enda gång frågade någon från skolan mig om jag ville delta i gymnastiklektionerna. Läraren motsatte sig inte heller att jag inte deltog i undervisningen. ...[M]in vilja och mina behov inte räknades. Jag kände mig nedvärderad, jag var inte lika mycket värd som de andra eleverna.

(Ebrahimi & Omsén, 2021, s. 122).

Denna redogörelse skildrar skolledningens likgiltighet inför Mirandas utveckling och önskemål. Skolplanen är författad med elevernas behov i åtanke. Skolledningen verkar dock vara benägen att bortse från Mirandas önskemål och behov som en växande elev. Det är möjligt att skolledningen vill undvika en ny konfrontation med Mohammad - det är känt att han ofta besöker skolan och ställer svåra krav med hänsyn till Mirandas utbildning och att han ofta dyker upp oanmäld för att kontrollera henne (Ebrahimi & Omsén, 2021). Resultatet är att Miranda känner sig obetydlig och irrelevant.

Soheila berättar om sin erfarenhet med sjukvården där hon är förbisedd av läkarna:

Jag var rätt så duktig men när jag skulle till vårdcentralen var min man med som tolk. Han lyckades inbilla läkarna att jag hade epilepsi så en period åt jag epilepsimedicin...och jag har i efterhand förstått att min man sa till läkarna att jag var psykiskt sjuk.

(Fors & Bergensten, 2014, s. 143)

Soheilas man är ett exempel som belyser huruvida en människa kan använda institutioner och samhällets strukturer som verktyg för förtryck. Genom att tala för sin fru illustreras det hur vården kan manipuleras ifall institutionen inte utför sitt arbete på rätt sätt, genom att exempelvis inte använda sig av en auktoritär tolk. Via vårdens slarvfel visas en strukturell brist där kvinnans, klientens, egen röst inte tas till hänsyn,

och därmed upprätthåller förtrycket som sker gentemot henne. Citatet illustrerar hur viktigt det är för institutioner att utföra sitt arbete på korrekt och angivet sätt. Annars möjliggör vårdpersonalen männens fulla kontroll över både beslut angående kvinnornas hälsa och över narrativen som helhet.

Mirandas berättelse (Ebrahimi & Omsén, 2021) redogör för vårdpersonalens bemötande i samband med hennes två självmordsförsök. Vid båda tillfällena lyckades vården att rädda hennes liv. Upplevelsen på det mänskliga planet lämnar dock mycket utrymme för förbättringar, vilket följande samtal med hennes psykolog skildrar:

”Vad behöver du rädda dig ifrån?” frågade kvinnan och sträckte sig fram över skrivbordet för att fånga upp något papper som hon vilade blicken på.

”Min man är notoriskt otrogen och min mamma och svägerska säger att jag måste bli en bättre hustru så att han inte vänder blicken efter andra kvinnor.”

...

”Han är misstänksam och hotfull. Jag är trött på att leva så här.”

”Varför bor du med en sådan man?”

”Jag får inte skilja mig.”

”Varför inte?”

I min släkt skiljer vi oss inte.”

”Det måste vara något kulturellt,” sa hon och vände bort blicken.

”De skulle aldrig acceptera att jag splittrade familjen.”

”Vilka är de?”

”Mina anhöriga.”

”Då är de inte min sak att lägga mig i”, svarade hon och reste sig upp.

(Ebrahimi & Omsén, 2021, ss. 241-242).

Denna redogörelse visar psykologens bristande professionalitet samt marginellt intresse för Mirandas situation genom att ställa pro forma frågor. Psykologen är kulturellt okunnig eftersom hon tillskriver våldet till "kulturen". Det är oroande att psykologen inte visar någon medmänsklighet och sympati för Mirandas situation. Ytterligare, efter att ha hört att Mirandas make är en våldsam person, följer hon inte upp detta påstående genom att fråga om miljön är otrygg för parets barn. Slutligen, enligt berättelsen, anser psykologen inte att Mirandas situation är tillräckligt allvarlig för att ens fråga huruvida de ska göra en polisanmälan.

Följande redogörelse beskriver hur Shahrazads make utsätter henne för offentlig förnedring:

Han följer med till posten... [H]an står utanför med barnen och vagnen. ...

Kön är lång.

Jag ställer mig bakom en man och efter en stund ställer en man sig bakom mig...

Plötsligt kommer min man in och knuffar mig ur kön, tar brevet, river sönder det och kastar det i en papperskorg. Han anklagar mig och säger att jag ställt mig mellan två män för att jag velat ha sex med dem.

På hemvägen går vi genom ett litet skogsparti...

(Shahrazad, 2011, s. 102).

Denna redogörelse väcker frågan om huruvida någon av de många personer som var närvarande gjort ett försök att försvara kvinnan. Vad läsaren förstår är att familjen begav sig hemåt efter händelsen. Det är upp till läsarens fantasi att tolka incidenten och läsas mellan raderna, men enligt berättelsen är det ingen som står upp mot mannen som misshandlar sin fru inför barnen.

Soheila anger åtgärderna socialtjänsten vidtagit att efter att hon behandlats på sjukhuset efter sitt suicidförsök:

Jag gjorde sammanlagt tre självmordsförsök och till sist gav socialtjänsten mig en biljett till Iran. De trodde att jag skulle må bättre om jag fick komma hem ett

tag. Först ville jag inte men efter många om och men lämnade jag barnen hos min man och åkte tillbaka till Iran efter bara nio månader i Sverige.

(Fors & Bergensten, 2014, s. 144).

Ovanstående citat belyser omständigheter där socialtjänstens förmodan och förenklade lösningar inte centraliserar den enskildes komplexa behov och livssituation. Att socialtjänsten antar att Soheilas hem i Iran per automatik innebär säkerhet och en bättre psykisk hälsa illustrerar en bristande förmåga att se bakomliggande faktorer till den mentala ohälsan. Den förmodade tanken om möjligheten för säkerhet och förbättrad hälsa kommer att ändras så fort Soheila befinner sig hemma i Sverige igen. Det kan konstateras att Soheila flyr från problematiken ett tag för att därefter komma tillbaka till samma eländiga omständigheter. Följaktligen kan socialtjänstens lösning ifrågasättas då den inte blir särskilt lämpligt eller hållbart.

Kvinnorna upplever att samhällets handfallenhet möjliggör för förövarna att ytterligare begränsa deras tillvaro. Skolans ledning lägger större vikt vid männens prioriteringar angående flickornas utbildning. Kvinnorna upplever att vårdpersonalen ignorerar de som självständiga människor. Deras erfarenheter av socialtjänsten som myndighet är att dess samarbete med andra myndigheter brister och därmed försummar den kvinnorna. Medan de flesta kvinnor berättar om positiva kontakter med individuella socialarbetare, finns det ett undantag som starkt skiljer sig från de andra berättelserna. Som resultat av dessa brister blir kvinnorna maktlösa och avtrubbade.

## Resultatdiskussion

Samtliga kvinnors berättelser vilka är föremål för analys i denna uppsats redogör för systematisk och komplex våldsutsatthet. De beskriver upplevelser av fysisk misshandel, sexuellt våld, psykisk utsatthet, latent våld, ekonomisk osäkerhet, samt materiellt våld. Detta exempelvis i form av att förövarna fysiskt tar tag i kvinnorna, försöker knuffa de, tömmer kvinnornas bankkonton, skriker ut ovänliga uttalanden och förolämpningar mot de och försummar kvinnorna när de är som mest sårbara. Annat som tillkommer är kontroll, isolering från sociala umgängen, sexuell objektifiering samt uttalanden om att kunna döda kvinnorna i hederns namn. Även respondenterna i exempelvis Björktomtas (2019) och Olssons (2024) studier redogör för liknande erfarenheter. Dessa upplevelser av metodiskt och grovt våld väcker frågan om hur kvinnorna överlever denna utsatthet.

Lundgrens (2012) teori beträffande normaliseringen av våldet tillför en trovärdig förklaring till detta fenomen. Enligt teorin, identifierar kvinnorna våldet de upplever som en förväntad företeelse. I de studerade självbiografierna skapar alla kvinnor uppfattningen om att de har normaliserat våldet de utsätts för. De berättar om förväntat misshandel, strategier för dess hantering och skicklighet vid uppläsandet av signaler av förekommande våld.

Teorin om våldets normaliseringsprocess förklarar vidare att normaliseringen sker gradvis (Lundgren, 2012). Normaliseringen innebär att gränserna mellan acceptabelt och oacceptabelt beteende förflyttas stegvis. Samtliga kvinnor berättar om fysisk och psykisk utsatthet sedan tidig ålder. Enligt kvinnorna är deras föräldrar och bröder de huvudsakliga förövarna. Att de huvudsakliga aktörerna i utförandet av fysiskt och psykiskt våld i en HRV kontext är föräldrar och bröder, det vill säga anknytningspersoner, bekräftas av resultatet i Björktomtas (2019) studie. Ytterligare, precis som Lundgrens (2012) teori uppger, har gränserna mellan gott och ont för dessa kvinnor förflyttats på ett flytande sätt eftersom processen har börjat tidigt i deras liv och har fortsatt under deras barndom.

Lundgrens (2012) teori förklarar vidare om de två viktiga aspekterna av normaliseringsprocessen, nämligen dess internalisering och externalisering. Internaliseringen är en komplex process som omfattar flera moment, bland annat att kvinnan ser sig genom förövarens ögon och eftersträvar att uppfylla hans flytande krav



på henne. Den allvarligaste konsekvensen av normaliseringen är att förövarens verklighet blir kvinnans sanning. I självbiografierna uppger samtliga kvinnor att de upplever en ständig påfrestning att tillfredsställa förövarnas krav. Kvinnorna berättar ytterligare att de upplever känslan av otillräcklighet eftersom de aldrig lyckas med det omöjliga uppdraget att möta förövarnas godkännande. Som resultat, krymper dem som personer, precis som Lundgren (2012) förutser att de ska. I sina självbiografier berättar kvinnorna om sina känslor av depression, hopplöshet och otillräcklighet och majoriteten av dem tillgriper självmordsförsök som utväg ur det konstanta lidandet, precis som Lundgren (2012) förklarar att kvinnor i denna situation mår och åtgärdar sitt illamående.

Den andra viktiga aspekten av normaliseringsprocessen är dess externalisering. Medan våldets internalisering innebär att kvinnan tar ansvar för mannens våld, omfattar externaliseringen att misshandeln förklaras bort med faktorer som ligger utanför förövaren (Lundgren, 2012). Medan varje normaliseringsprocess av våldet omfattar denna fas, är den vanligtvis något kortvarande (Lundgren, 2012). Dock, i ett HRV-sammanhang är denna fas mycket längre och den sammanvävs med normaliseringsprocessens tredje fas. I ett hederssammanhang innebär externaliseringen av våldet behovet att försvara familjens heder vid varje pris. I de studerade självbiografierna är kvinnor de huvudsakliga mottagarna av våldet. Detta baseras på antagandet om att kvinnans sexualitet och kyskhet är de grundläggande faktorerna för familjens heder, och om kvinnan uppträder på ett sätt som hotar familjens heder, måste hon bestraffas. Det normaliserade våldet som kvinnan internaliserar blir också externaliserat eftersom det förklaras bort med omständigheter som ligger utanför mannen, nämligen försvaret av familjens heder.

Utifrån kvinnornas berättelser framkommer det att inom sina familjer blir de underställda på grund av sitt kön och sin ålder. Vidare, är de sexualiserade av sina föräldrar eller makar. Dessutom framkommer det från kvinnornas berättelser att de upplever underordning i det svenska samhället, vilken härrör från deras kön och etnicitet.

Som Mattsson (2021) berättar, innebär intersektionaliteten en analys av samspelet mellan kön, sexualitet, klass, etnicitet, funktionalitet och ålder. Interaktionen belyser hur de olika maktstrukturerna och kategorierna interagerar och påverkar varandra

beroende på situationens sammanhang. de los Reyes (2003) förklarar våldsutsatta kvinnors position utifrån hur olika maktstrukturer samverkar för att skapa förtryck. de los Reyes (2003) uttalanden om socialtjänsten kan vara väldigt aktuellt för nästan alla självbiografier då denna potentiellt kan förklara vissa av dessa kvinnors tidiga erfarenheter av HRV som utspelat sig under ungefär samma tidsperiod som rapporten utförts.

Utifrån de analyserade fem självbiografierna framstår kategorierna kön, ålder, sexualitet och etnicitet som framträdande och aktuella i denna studie. Kvinnorna berättar om sin underordnade position både i familjen och i samhället. Eftersom de unga kvinnorna bär ansvaret för familjens heder måste de kontrolleras och bestraffas om så krävs. På så vis blir kvinnorna underordnade. Kombinationen av komponenterna kön och ålder, färgade av samhällliga normer, nämligen heder, avgör de unga kvinnornas underordnade position i familjen. Utifrån intersektionalitetsperspektivet blir dessa komponenters betydelse beroende på den rådande kontexten (Mattsson, 2021). I denna analys är de samhällliga normerna det avgörande sammanhanget som underordnar kvinnorna på grund av deras kön. För att förvara familjens heder, engageras framför allt pappan, men också mamman och äldre bröder, att använda åtgärder som de anser nödvändiga. Studier i tidigare forskning bekräftar denna skildring av kvinnornas verklighet (se exempelvis Björktomta, 2019, Christianson, 2020; Olsson, 2024). Upplevelsen av de yngre kvinnorna som underordnade i stort sett till alla i slakten tyder på att äldre kvinnor har mer makt till sitt förfogande än yngre kvinnor. Bröder blir också sanktionerade att utöva makt i pappans och mammans frånvaro. Intersektionaliteten (Mattsson, 2021) förklarar varför de äldre kvinnornas ålder samt brödernas kön är överlägsna flickorna. Detta illustrerar det komplexa förhållandet mellan maktstrukturerna.

Berättelserna av flera kvinnor aktualiserar sexualiteten som ännu en kategori i denna analys. De blir sexualiserade tidigt i sitt liv om än på olika sätt. Föräldrarnas kontroll över dottern ökar efter hennes första mens, då hon blir kvinna. Menstruationen kopplas till sexualitet och vidare med ett potentiellt hot mot familjens heder. Makar sexualiserar sina unga brudar efter det första övergreppet och de blir kvinnor. På så sätt blir de underordnade sina makar. Genom att aktualisera flickornas sexualitet, förvandlar pappor, mammor och makar tjejerna till kvinnor. Detta i sin tur leder till kvinnornas

underordnade position i familjen eftersom de, som en personifiering av sexualitet, blir det yttersta hotet mot familjens heder. Samspelet mellan komponenterna sexualitet och kön å ena sidan, och hedern, å andra avgör kvinnornas svaga maktposition, som intersektionaliteten förutser (Mattsson, 2021). För att säkerställa att familjens goda rykte upprätthålls, aktualiseras och även sanktioneras våldsamma och kontrollerande mekanismer och åtgärder av framför allt männen i släkten. Denna bild bekräftas av kvinnors berättelser analyserade i vetenskapliga studier (Christianson, 2020; Olsson, 2024). Dessa åtgärder i sin tur säkerställer kvinnornas underordnade position.

Majoritetssamhället präglas av olika maktstrukturer som samspelar för invandrarkvinnors förtryck. Dessa kvinnors våldsutsatthet förläggs ofta på kulturen och normaliseras, vilket bidrar till den strukturella problematiken. Därigenom riskerar särskilt de att uppleva ett utanförskap utifrån deras mer hierarkiskt underordnade egenskaper rent strukturellt (de los Reyes, 2003; Mattsson, 2021).

Samhället bidrar till förtrycket av dessa kvinnor då deras röster förbises i möten med professionella. Kvinnornas män talar för de och de professionella tillåter detta. Det kan bero på att dessa kvinnor är av annan etnisk härkomst och således kan deras kultur kopplas till att de utifrån sitt kön inte brukar få ta plats eller höras. De professionella erbjuder inte tolk, de föreslår inte heller att träffa flickan eller kvinnan i enrum. Kvinnorna skyddas inte och på så vis upprätthålls våldet och förtrycket. De yrkesverksamma kvinnor som tillhör majoritetssamhället och möter de hedersutsatta missar komplexiteten i maktstrukturerna, vilket resulterar i ojämlikhet för invandrarkvinnorna. Detta är en utveckling som Mattsson (2021) varnar för. Även flickornas utbildning blir negativt påverkad, eftersom skolledningen enbart tar hänsyn till synpunkterna av mannen i familjen. En kvinna beskriver träffande att detta misslyckande är ett symptom på att samhället inte erkänner kvinnor som henne som en individ med medborgerliga och juridiska rättigheter. De professionella anstränger sig inte för att höra flickornas och kvinnornas röster. Mannen får kontroll över narrativet, även när det är en fråga rörande flickan eller kvinnan själv. Kvinnorna blir därigenom strukturellt underordnade både männen i familjen och majoritetssamhällets kvinnliga yrkesverksamma inom socialtjänsten, vården och skolan. Acceptansen av mannens fullständiga dominans över kvinnorna sker möjligtvis omedvetet. Forskningen visar att inte sällan böjer sig socialtjänsten till mannens eller familjens krav (Olsson, 2024;

Aquilonius, 2022). Det är svårt att veta om detta är kopplat till kultur och etnicitet, men de unga kvinnorna uttrycker att de är ignorerade (Olsson, 2024; Aquilonius, 2022).

Förklarad maktstruktur bekräftas av intersektionalitetsperspektivet, se *Figur 1* (Mattsson, 2021, s. 24). Kulturer genomsyras av könsstrukturer samtidigt som könsmaktsordningen inte kan separeras från samhällets andra maktstrukturer (de los Reyes, 2003). Innebörden är att ifall en etniskt svensk flicka blivit i kontakt med de yrkesverksamma, skulle hon förmodligen fått den rekvisita uppmärksamheten och mötts i enrum för att få sin röst hörd. Detta då den professionelle och den etniskt svenska flickan skulle haft samma förutsättningar utifrån lika maktposition i samhället.

## Metoddiskussion

Syftet med vår uppsats är att undersöka, utifrån de studerade fem kvinnornas berättelser, det hedersrelaterade förtrycket som dessa kvinnor upplever i Sverige samt deras erfarenheter av det svenska samhällets bemötande av deras utsatthet. För att utföra studien, vände vi oss till en analys av skriftliga berättelser från kvinnor med sådana erfarenheter. En möjlighet var att analysera skönlitteratur. Vi valde dock att avstå från skönlitteratur eftersom vi ville fånga autentiska berättelser där upplevelserna närmar sig verkligheten i så stor utsträckning som möjligt. Det andra alternativet var att utföra analys av faktaböcker som skrivits med hjälp av en annan person, till exempel en journalist eller en erfaren författare. Detta var en reservvariant som vi planerade att använda oss av om vi inte kunde hitta material skriven av kvinnorna själva. Den sista möjligheten var att hämta vår empiri från självbiografier. Vi valde det tredje alternativet, eftersom vi ansåg att självbiografier skulle förmedla kvinnornas erfarenheter på ett mer autentiskt sätt. Däremot varnar Bryman (2018) för att författare av självbiografier berättar händelserna utifrån sitt eget perspektiv, och därför var vi vaksamma på detta.

Detta alternativ har flertalet fördelar och några nackdelar. En av fördelarna är att vi anser redogörelserna vara ärliga och unika. Genom att läsa berättelserna med kvinnans egna ord får vi inte enbart kunskap om händelserna i hennes liv, utan även en mer intim förståelse för henne som barn, ung kvinna, medelålders kvinna eller mamma. Genom att få denna nära förståelse kan vi bättre sätta in hennes upplevelser i ett sammanhang. En annan fördel med denna metod är möjligheten att få mer information om hennes bakgrund, var hon kommer ifrån och vad hon tycker om. Exempelvis, får vi en rikare bild av Elaf när hon berättar att hon älskar fotboll (Ali, 2021). Denna kunskap kompletterar bilden av karaktären. En annan fördel med denna metod är att självbiografierna är ett givande publicerat material som är lättillgängligt för analys och vi som reflexiva forskare kan analysera texten utifrån våra teoretiska kunskaper och benägenheter (Braun & Clarke, 2022).

Det finns också vissa nackdelar med den valda metoden. Den första nackdelen är att vi inte har någon direkt kontakt med författarna till texterna. Avsaknaden av kontakt med kvinnorna hindrar oss från att ställa följdfrågor. Bryman (2018) berättar om vikten av att som forskare ha en kritisk blick ifall redogörelsen behöver förtydligas eller om hen

upptäcker inkonsekvenser i berättelsen. Vi hade till exempel gärna velat veta varför Miranda inte utvecklar sin relation till svägerskan Parvaneh som visar mycket större förståelse än många av de andra släktingarna (Ebrahimi & Omsén, 2021). Vi skulle också gärna vilja veta mer om Shahrazads berättelse. Exempelvis, berättar Shahrazad (2011) att hon har genomgått flera aborter och att hon har inopererat spiral. Vi skulle gärna ha velat veta ifall hon lyckades undvika sin mans totala kontroll över hennes handlingar i just dessa fall. Vi skulle också ha velat veta mer om resan till London. Exempelvis träffade hon andra människor under resan?

Ännu en svaghet med den valda metoden är att båda studenter upplevde utmaningen att analysera självbiografierna utifrån antagandet att de var kvinnornas versioner av handlingarna och inte den absoluta sanningen. Att tänka på den insamlade empirin som obestridd verklighet var en fälla som båda studenterna upplevde var svår att undvika. Studenterna förstår vidare att självbiografierna innehåller kvinnornas redogörelse av skeendena. Studiens fokus ligger på kvinnornas version av förloppen, vilket utesluter andra synpunkter, såsom övriga inblandade personers perspektiv. Vidare, är vissa händelser omöjliga att verifiera då involverade yrkesverksamma arbetar under tystnadsplikt.

Den sista nackdelen med den valda metoden är att kvinnornas berättelser spelas ut i olika tidsperioder, där vissa av kvinnornas upplevelser utspelar sig under 80- och 90-talen medan andra under 2000-talet. Elaf är en kvinna i 30-årsåldern medan Shahrazad är, enligt vår uppskattning, i 50-årsåldern. Deras erfarenheter omfattar olika decennier. Däremot, som redogörelserna i tidigare forskning klargör, upplever kvinnor i familjer med hederskultur mycket av det samma förtryck som kvinnorna berättar om i sina självbiografier.

## **Relevans för socialt arbete**

Lärdom om HRV är viktig för det sociala arbetet. På socionomprogrammet tas det del av detta ämne vid flertalet tillfällen, med syfte att kunna få kunskaper om det inför den framtida yrkesprofessionen. Det som illustrerats i vår studie visar på hur dessa socialarbetare inte alltid handskats med kvinnornas erfarenheter av HRV samt inte hjälpt dem ur den osäkra hemmiljön, genom att bland annat inte erbjuda rätt typ av stöd eller hjälp. Vissa av kvinnorna uttrycker att de velat att socialtjänsten skulle vidtagit rätt åtgärder i deras situationer samt där vissa av kvinnorna föreslagit olika sätt som socialtjänsten kan ha förbättrat sitt arbete på. Detta resultat i kombination med kvinnorna i studierna av tidigare forskning med liknande erfarenheter av HRV och/eller socialtjänsten (exempelvis Olsson, 2024) visar på hur viktigt det är för socialarbetare att ha tillräckliga kunskaper i arbetet mot HRV för att kunna motverka denna sociala problematik i det svenska samhället. Förhoppningsvis har detta arbete varit givande gällande uppmärksammandet av HRV samt återigen gett plats för kvinnornas erfarenheter. Det skulle önskas att framtida och dagens socialarbetare kan ta del av detta arbete för att få en inblick i några av gestaltningarna av HRV. Dessutom önskar vi att valda kvinnors unika berättelser om HRV bidrar till att socialarbetare fortsätter att fördjupa sig i dessa och liknande berättelser, som givande material för dess arbete.

## **Framtida forskning**

Vi har gjort vårt yttersta för att ta del av forskning inom området av HRV, särskilt kopplat till vårt syfte och frågeställningar angående förtrycket och det svenska samhällets bemötande av dem som utsatta. Vi anser att det finns luckor kring normaliseringsprocessen av våldet inom HRV-ämnet. Fynd av studier av offrens normaliseringsprocess var oftast inom kontexten av våld i nära relation i stället. Gällande intervjustudier av kvinnor framkommer det oftast att kvinnornas omfattandes i studien varit ganska unga, oftast från tonårsåldern till trettioårsåldern, vilket betyder att det finns brist på studier av andra möjliga identiteter av offret, exempelvis äldre kvinnor (Baianstovu & Strid, 2024). Eftersom HRV varit aktuellt länge kan det konstateras att kvinnor i äldre åldrar också blivit utsatta, dock kan anledningen till att de inte deltagit i studier gällande HRV bland annat kunnat bero på rädslan av stigmatisering utifrån tabun runt uttalanden av våldet och förtrycket. Något mer som skulle vara givande i framtida forskning är ifall det framkommer mer material om hur

socialarbetare samt andra myndigheter ska kunna utföra sitt arbete med offer av HRV på ett så optimalt och proaktivt sätt som möjligt, eftersom det är ett stort samhällsproblem i landet.

## **Slutsatser**

Det vill påstås att läsaren ska ha ett kritiskt förhållningssätt till aktuell studie eftersom den baseras på unika erfarenheter av hedersutsatta kvinnor. Med detta sagt, är slutsatsen av denna studie att undersökta kvinnornas erfarenheter illustrerar hur det kan se ut för *vissa* hedersutsatta. Detta behöver absolut inte stämma in på verkligheten av andra hedersutsatta kvinnors erfarenheter. Dessa kvinnors förövare använder sig av våld, förtryck och kontroll med syftet att motverka risken att förstöra familjens heder genom ”vanära” handlingar och beteenden. Kontrollen omfattar varje aspekt av kvinnornas liv. Konsekvenserna av våldet och förtrycket är komplexa och alltid till kvinnornas nackdel: De upplever frustration, otillräcklighet, ensamhet, utanförskap från resten av samhället och depression. Dessa kvinnors erfarenheter av myndigheterna har varit negativ eftersom dessa många gånger inte tagits till hänsyn. Därav är det viktigt att dessa kvinnors berättelser av erfarenheter av myndigheterna, däribland socialtjänsten, inte repeteras. För att motverka liknande brister bör det vid behov finnas tillgång till extra stöd och hjälp för yrkesverksamma inom området av HRV samt där socialtjänsten håller seminarier till exempel rent generellt kring ämnet för att öka eller förstärka kunskaperna hos de som vill ta del av det. Förhoppningen med denna studie är att illustrera de olika gestaltningarna av HRV i unika fall samt synliggöra problematiken kring HRV för alla dess läsare, eftersom studiens belysningar kan fungera som tankeställare och hjälp i vissa situationer angående HRV.



## Litteraturförteckning

- Akpınar, A. (2003). The honour/shame complex revisited: violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, 26(5), 425–442. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2003.08.001>
- Ali, E. (2021). *Vem har sagt något om kärlek?: att bryta sig fri från hedersförtryck*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Aquilonius, J. (2022). Vad vill du att samhället gör för att hjälpa? *Socionomen*, (2), 32–33.
- Asplund, F. (2021, 30 januari). Miranda giftes bort när hon var 13 år – nu släpper hon bok. *SVT Nyheter*. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/giftes-bort-vid-13-arsalder-nu-slapper-hon-bok>
- Baianstovu, R. í, & Strid, S. (2024). Complexities facing social work: Honor-based violence as lived reality and stereotype. *Journal of Social Work*, 24(4), 552–570. <https://doi.org/10.1177/14680173231225421>
- Bauman, J. (2002). Memory and Imagination: Truth in Autobiography. *Thesis Eleven*, 70(1), 26–35. <https://doi.org/10.1177/0725513602070001004>
- Bhanbhro, S., De Chavez, A. C., & Lusambili, A. (2016). Honour based violence as a global public health problem: a critical review of literature. *International Journal of Human Rights in Healthcare*, 9(3), 198–215. <https://doi.org/10.1108/ijhrh-10-2015-0032>
- Björktomta, S. (2019). Honor-Based Violence in Sweden – Norms of honor and chastity. *Journal of Family Violence*, 34(5), 449–460. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00039-1>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V., & Clarke, V. (2021). Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counselling and Psychotherapy Research*, 21(1), 37–47. <https://doi.org/10.1002/capr.12360>
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. Sage.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Carbin, M. (2014). The requirement to speak: Victim stories in Swedish policies against honour-related violence. *Women's Studies International Forum*, 46, 107–114. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2013.12.002>
- Christianson, M., Teiler, Å., & Eriksson, C. (2020). “A woman’s honor tumbles down on all of us in the family, but a man’s honor is only his”: young women’s experiences of patriarchal chastity norms. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 16(1). <https://doi.org/10.1080/17482631.2020.1862480>
- Christou-Kressner, M., Hagber, M. (2023). *Hedersrelaterat våld och förtryck: handbok för socialtjänsten*. Gothia kompetens.
- Delir, M. (2009). *Vilsen längtan hem: [en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning]*. Borås: Recito.
- de los Reyes, P. (2003). *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.
- Ebrahimi, M. & Omsén, E. (2021). *Den ofrivilliga bruden: en dokumentär berättelse om tvångsgifte*. Stockholm: Bokförlaget Mormor.
- Fernbrant, C., Essén, B., Östergren, P., & Cantor-Graae, E. (2013). Navigating between control and autonomy: Recently arrived Iraqi refugees’ perceptions regarding Honor, Well-Being, and risk for Intimate partner violence. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(2), 178–197. <https://doi.org/10.1080/15562948.2013.776473>

- Fors, S. & Bergensten, I. (2014). *Kärleken blev mitt vapen*. Örebro: Libris.
- Idriss, M. M. (2017). Not domestic violence or cultural tradition: is honour-based violence distinct from domestic violence? *The Journal of Social Welfare & Family Law*, 39(1), 3–21. <https://doi.org/10.1080/09649069.2016.1272755>
- Kakabaveh, A., Arvidsson, H., Almström, B., Gustavsson, K., & Hyllengren, M. (2023). *Hedersförtryck: berättelser från Sverige och världen*. [Stockholm]: Blue Publishing.
- Kondracki, V. (2014, 1 januari). Litteraturmagasinets recension av *Kärleken blev mitt vapen*, Ingalill Bergensten: Intressant läsning om hedersvåld. *LitteraturMagasinet*, s. Litteraturmagasinet recenserar. <http://www.litteraturmagazinet.se/soheila-fors/karleken-blev-mitt-vapen/recension/viola-kondracki>
- Kriminalvården. (2018). *Hedersrelaterat våld och förtryck – mot förbättrad kunskap om förövarna*. [https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/hedersrelaterat-vald-och-fortryck\\_slutversion\\_180613.pdf](https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/hedersrelaterat-vald-och-fortryck_slutversion_180613.pdf)
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Lidman, S., & Hong, T. (2018). “Collective violence” and honour in Finland: a survey for professionals. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 261–271. <https://doi.org/10.1108/JACPR-09-2017-0319>
- Lundgren, E. (2012). *Våldets normaliseringsprocess—och andra våldsförståelser*. Roks.
- Mattsson, T. (2021). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis* (Tredje upplagan). Gleerups.
- Nordgren, J., & Hallin, P. (2018). *Utvärdering av Räddningstjänsten i samarbete med kidsen*.

- Olsson, H., & Bergman, A. (2021). From silence to recognition: Swedish social services and the handling of honor-based violence. *European Journal of Social Work*, 25(2), 198-209. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1882395>
- Olsson, H. (2024). Voices of Women Exposed to Honour-Based Violence: On Vulnerability, Needs and Support from Social Services. *The British Journal of Social Work*, 54(6), 2623–2641. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcae044>
- Scott, J. (1990). *A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research*. Polity Press.
- Sedem, M., & Ferrer-Wreder, L. (2015). Fear of the Loss of Honor: Implications of Honor-Based Violence for the Development of Youth and Their Families. *Child & Youth Care Forum*, 44(2), 225–237. <https://doi.org/10.1007/s10566-014-9279-5>
- Shahrazad (2011). *Jag ska slakta dig som ett lamm: och torka golvet med ditt ansikte*. Kristinehamn: Norlén & Slottnér.
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*. [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700\\_sfs-1962-700/](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700/)
- World Health Organization. (2012). *Understanding and addressing violence against women*. [https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77421/WHO\\_RHR\\_12.38\\_eng.pdf](https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/77421/WHO_RHR_12.38_eng.pdf)
- Yurdakul, G., & Korteweg, A. C. (2013). Gender equality and immigrant integration: Honor killing and forced marriage debates in the Netherlands, Germany, and Britain. *Women's Studies International Forum*, 41, 204–214. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2013.07.011>

## **Bilaga 1**

**Ali, E. (2021). *Vem har sagt något om kärlek?: att bryta sig fri från hedersförtryck*. Stockholm: Rabén & Sjögren.**

Denna självbiografi är skriven av Elaf Ali som vuxit upp i Sverige med sin muslimska irakiska familj. Som barn umgicks hon och lekte med vänner, precis som alla andra barn. Detta kom att ändras dagen hon fick sin första mens. Nu är hon en kvinna. Plötsligt begränsar föräldrarna Elaf genom bland andra förbud av ridning, umgänge med broderns killkompisar, simning med klasskompisarna och absolut förbud mot pojkvän. Elaf tilläts inte längre göra det hennes bröder gjorde, inte heller något på fritiden eller ha någon hobby utanför hemmet.

Med åldern utmanar hon föräldrarnas krav och gör handlingar hon tidigare inte fått göra. Elafs mamma undrar vad andra människor ska tycka och tänka medan hon ständigt letar efter en man till dottern. Det bryr sig Elaf inte om. Elaf bryter mot hedersnormerna genom att exempelvis flytta till en annan stad för utbildningen hennes föräldrar inte först godkänner. Hon vill kapa banden med hedersnormerna som berövade henne ett normalt liv under hennes uppväxt.

Syftet med denna självbiografi är att stödja människor levandes under liknande förhållanden och att den leder till att skammen släpps samt bryta mot dessa normer. Dessutom vill Elaf upplysa om det vardagliga hedersförtrycket samt ge en inblick i hur detta kan te sig. Genom att synliggöra problematiken kan alla hjälpa dem i behov av hjälp. Berättelsen är skriven under pseudonym.

**Delir, M. (2009). *Vilsen längtan hem: [en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning]*. Borås: Recito.**

Melissa Delir är en tjej uppvuxen i Sverige, med sin kristna syrianska familj från Syrien. Under sin uppväxt hemma levde hon under hedersnormer. Föräldrarna tyckte att Melissa inte skulle umgås med vänner som kunde hota deras heder. Småprat eller umgänge med killar fick konsekvenser som fysiskt våld. Dessutom får Melissa inte ha pojkvän, festa eller dricka alkohol. Syftet med hennes begränsade livsutrymme är att inte dra skam över familjen.

En dag får hon nog och via skolkuratorn omplaceras hon till en ny familj, sedan till ett skyddat boende. Efter ett tag får Melissa reda på att hennes pappa är på sjukhuset och att hela familjen saknar henne, och därav överväger hon att åka tillbaka hem. Efter att hon gått med på giftermål åkte hon till Syrien. Familjen skulle nu kunna få tillbaka sin heder. Melissa bad och bönade om återkomst till Sverige utan giftermål, vilket till slut beviljades. Hon fick efter ett tag äntligen en lägenhet och antogs till utbildning på universitetet.

Idag lever Melissa under skyddad identitet. Syftet med denna självbiografi är att öka medvetenheten om maktövertagandet som hederskulturen kan innebära, samt belysa hur ett fåtal människor här trots allt kan erbjuda varm medmänsklighet. Melissa vill ge röst åt människor drabbade av hedersrelaterat våld och främja förändring och stöd för dessa. Berättelsen är pseudonym.

**Ebrahimi, M. & Omsén, E. (2021). *Den ofrivilliga bruden: en dokumentär berättelse om tvångsgifte*. Stockholm: Bokförlaget Mormor**

I hemlandet Iran gifts bort Miranda när hon är 13 år gammal till Mohammad som är 23 år gammal. Familjen avgör att gifta bort Miranda för att skydda sin heder. Mohammads sexuella angrepp mot Miranda börjar redan innan förlovningen. Han försöker få intim kontakt med henne direkt efter ceremonin, men tack vare sin uppfinningsrikedom lyckas hon undvika hans närmanden.

Till slut våldtar Mohammad sin unga fru. Första gången händer detta när paret, tillsammans med andra släktingar, flyr till Sverige. I Turkiet delar alla släktingar en lägenhet. När det är Miranda och Mohammads tur att använda sovrummet sker övergreppen.

Mirandas familjeliv i Sverige kantas av kontroll, våld och sexuella övergrepp. Hennes tillvaro överskuggas av myndigheternas likgiltighet inför hennes situation. Mohammad och kollektivet är beslutsfattarna i hennes liv. Hon finner ingen tröst hos sin mamma, syster eller svägerskor. Alla motsätter sig en skilsmässa och hävdar att ingen i deras familj har varit skild. I sin desperation gör Miranda två försök att ta sitt liv. Precis innan hon gör det tredje försöket räddas hon av en främlings vänlighet.

Miranda och Mohammad konverterar till kristendom. Men även efter konverteringen fortsätter Mohammads ständiga kontroll över Miranda. Mohammad utsätter även parets två döttrar för våld och otrygghet. Efter en särskilt skrämmande episod beslutar Miranda att skilja sig från sin man. Trots hela familjens protester skiljer sig Miranda från Mohammad och flyttar med sina flickor till en annan stad. En av hennes bröder är den enda familjemedlemmen som stöttar henne. Resten av kollektivet inleder en förtryckkampanj för att få henne att återförenas med sin man så att familjens heder kan återupprättas.

Syftet med Mirandas berättelse är att skapa kännedom i samhället om hedersnormerna som flickor och kvinnor är utsatta för, även i demokratiska länder som Sverige där jämställdhet och frihet hyllas.

**Fors, S. & Bergensten, I. (2014). *Kärleken blev mitt vapen*. Örebro: Libris.**

Soheila Fors är en kurdisk tjej från den kurdiska delen av Iran. Hennes familj är muslimsk. Soheila är en *amira*, prinsessa, av stammen Kalhor. Hon hade ett bra liv och levde som den prinsessan hon var. Därefter blev Soheila kär i en kille hon var så kär i, men snart insåg Soheila hur han lurat henne och hur hans familj levades med dem särbehandlade henne. Soheila fick snabbt rollen att ta hand om hemsysslor och mannen och hans familj blev fysiskt och psykiskt våldsamma gentemot henne. Hon kunde inte begära skilsmässa eftersom barnen tillhör mannens familj efter skilsmässan. Kvinnan har inga rättigheter, samt ska vara tyst och lyda.

Ett tag efter giftermålet flyr Soheila till Sverige. Ankomsten till Sverige betydde att det var slut mellan dem, men han isolerade henne hemma och hon fick endast umgås med hans vänner. Enligt honom hade hon epilepsi, vilket resulterade i medicinering som påverkade hennes välmående. När skilsmässan uppgörs får Soheila äntligen ett nytt liv med en ny man som får henne att känna att hennes liv nu börjar på riktigt, som 31-åring.

Självbiografen är skriven med syfte att öka medvetenheten om hedersrelaterat våld och förtryck, och ge hopp samt uppmuntra kvinnor i sådana situationer. Soheila vill dessutom skapa en attitydförändring för nästa generation och däribland föreslår hon hur yrkesverksamma kan motverka hedersvåldet samt hjälpa dem drabbade.

**Shahrazad (2011). *Jag ska slakta dig som ett lamm och torka golvet med ditt ansikte.***

**Kristinehamn: Norlén & Slottner.**

Shahrazad är författarens fingerade namn och hon uppger inte vilket land hon kommer från. För att betala stora skulder till en släkting i Sverige bestämmer Shahrazads pappa att gifta bort henne till denna släkting när hon är 16 år gammal. Mannen är mycket äldre än flickan och fanatiskt religiös. Innan bröllopet kräver han ett intyg från en gynekolog att Shahrazad är oskuld. Direkt efter bröllopet våldtar mannen Shahrazad.

Efter bröllopet följer Shahrazad sin man till Sverige. Hennes familjeliv kännetecknas av våldtäkter, isolering, ständig kontroll och grov misshandel. Övergreppen sker även när hon är gravid, och mannen gör flera försök att ta hennes liv. Shahrazad själv gör ett försök att döda sin man, men hon överger den hemska planen i sista minuten. Som resultat av den dagliga fysiska och psykiska utsattheten normaliserar Shahrazad våldet. Familjen har fem barn innan Shahrazad bestämmer sig för att fly från sin man.

Shahrazad och barnen får stöd och hjälp från socialtjänsten och bor till en början på ett skyddat boende. Men på grund av luckor i systemet får mannen kännedom om var Shahrazad befinner sig, följer efter henne och försöker återigen att ta hennes liv. Läkarna räddar henne, Shahrazad får full vårdnad om barnen och mannen blir dömd till slutna psykiatrisk vård. Under en bevakad permission lyckas mannen fly till sitt hemland där han gifter sig med en annan ung kvinna. Vid hans återkomst blir han gripen av polisen. Han släpps från den slutna psykiatriska vården efter ett år.

Shahrazad skiljer sig från sin man. En av hennes bröder stödjer henne i detta beslut, men resten av familjemedlemmarna är kritiska till Shahrazads val.

Shahrazad och hennes barn får skyddad identitet och etablerar sig på en ny plats i Sverige. Hon berättar om allt hon lyckas göra efter skilsmässan. Men ett underliggande tema i hela berättelsen är att så länge hennes man lever, kan hon aldrig bli fri.